

52

UBU

PKB

1163

Java

B 5b

49

Bibliotheek

NEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
OEGSTGEEST.

Bibllotheek
NEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
OEGSTGEEST.

Bibl. Hendrik Kraemer Inst.

7110 010 8175

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3918 7491

an
len
rijen
→

HET EEN EN ANDER

OVER DE

METAALBEWERKING DER JAVANEN

DOOR

J. E. JASPER

Overgedrukt uit het Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur
deel 22 afl. 3

V-6-49

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSHOGESCHOOL
OEGSTGEEST.

BATAVIA
G. KOLFF & Co.
1902.

1906

HET EEN EN ANDER OVER DE METAAL-
BEWERKING DER JAVANEN

door J. E. JASPER.

(Met teekeningen van den schrijver).

't Is jammer, maar 't is 'n vaststaand feit, dat de kopergietkunst in zekere stervensperiode verkeert, die langzamerhand overgaan moet in absolute ondergang, als niet met kracht de aandacht gevestigd wordt op hetgeen de Javaansche werkman op dit gebied produceeren kan. Wat 'n verscheidenheid ligt niet in de soorten van koperen voorwerpen, die in de huishouding van den Javaan dienst doen, welk een zeldzame lijnenteerheid siert niet door al de grillige en wondere vormen, waarmee men bij een nader opsnuffelen kennis maakt en hoe gracelijk doet soms een kranig-gedetailleerde eiseleering op het geelrood-blanke van een koperalliage, waarvan de samenstelling alleen den bescheiden gieter bekend is!

In één opzicht is het houden van een tentoonstelling voor den organisateur een bijzonder dankbaar werk: men ziet daardoor veel voorwerpen bij elkaar, en, in staat om eenige vergelijkende studies te maken, komt men tot ontdekkingen, nieuwe en verblijdende ontdekkingen op kunstgebied.

De meest dagelijksche dingen van koper, die men nog bij den Inlander zou kunnen zien, doch waarop over het algemeen bitter weinig wordt gelet, zijn zeker het kwispedoor de „kinangan” en de „bokor”. Is het 'n onverschilligheid van het publiek om niet te willen zien naar de ragfijne teekening soms, welke voorkomt op zulk 'n huishoudelijk voorwerp!? Is de groote onbekendheid in zake Inlandsche kunstnijverheid de oor-

zaak, dat zoo weinig gekocht wordt van den Inlander!? Of is 't de niet heel groote kunstontwikkeling van sommige Europeanen, hun laag-bij-den-grond blijvend kunstgevoel, het liefdelooze, wanneer het aankomt op iets echt- en door- en door artistieks, is 't dat alles, dat den Javaan er toe noopt om met de grootste voorzichtigheid z'n waar aan de markt te brengen!?

Ik weet 't niet, maar zeker is dat in den laatsten tijd weinig uit de werkplaatsen in Indië wordt gekocht. Laten we 't een verblijdend verschijnsel noemen, dat pogingen worden aangewend om de oude kunst van den Inlander weer in het helderste licht te stellen, laten we denken aan mannen als Hein Rouffaer, Loubèr, die rusteloos schijnen te willen voortstreven, naar het doel, om Inlandsche kunst sterk op den voorgrond te brengen, aan de voorstellen, om van Batavia een nijverheidscentrum te maken, aan de a.s. tentoonstelling van Bondowoso enz.

Dat alles vormt voor de enorme werkzaamheden, welke te dezen opzichte nog voor den boeg liggen, en welke nog plaats moeten hebben om tot het juiste succes te geraken, een bescheiden begin, dat niettemin geapprecieerd moet worden.

Naast de „paédon”, de „kinangan” en de „bokor”, drie bijna van elkaar onafscheidelijke voorwerpen komen nog voor: de „gendie”, de „adjoek-adjoek” of „pelita” (lampstandaard) de „tjèrèt” (keteltje), de „sekèmbor” of „talam,” (presenteerblad), de „kedo” (kleine kom), de „kendil” (rijstpot), de „kempoe” (kleine kom), de „tjemong” (kleine kom), de „strika” (het strijkijzer), de „songgarajang” (muurkandelaber), de „doelang” (rijstbord), de gendiebak, de suikerpot enz. enz.

Er zullen slechts weinigen onder het niet met de Inlandsche kunst bekende publiek zijn, die werkelijk de echt-Javaansche koperen artikelen in zoo'n verscheidenheid hebben gezien.

En al dadelijk dringt zich dan de vraag bij ons op, of al de hierboven genoemde voorwerpen nog wel in zoo'n hoeveelheid worden vervaardigd, dat ze algemeen verbreid zijn. Is de kopergietskunst of de koperdrijfkunst nog zoo algemeen, dat van zelf de gemaakte artikelen onder het oog moeten vallen van het publiek?

Na deze vraag is het noodig het feit te vermelden, dat circa tien jaren geleden b.v. in Soerabaja deze onderdeelen van nijverheid in vele kampongs werden beoefend, dat sedert de verdiensten op dit gebied zoodanig zijn achteruitgegaan, dat hier nu nog maar een paar bekwame kopergieters en nog weinige koperslagers worden gevonden, die geen ander werk afleveren, dan hetwelk zoo goedkoop mogelijk op de passers kan worden verkocht.

De beste bokors, de sierlijkste kwispedoors, de subliemste sirihdoozen uit mijn van 20 tot en met 30 December alhier geëxposeerde verzameling, dateeren blijkens inscriptiën, die er in voorkomen van 1850 tot 1870. Hetgeen in den tegenwoordigen tijd aan kommen, kwispedoors en sirihdoozen gemaakt wordt, is meestal dun geelrood kopergoed, een alliage van koper met veel zink, vlug gepolijst, grof bewerkt. Alleen op bestelling — en dit duidt juist op het verval — maakt de werkman iets degelijks; in ieder geval moet hij er zeker van zijn, dat het bijzondere hetwelk uit zijn hand komt, werkelijk tegen den door hem vastgestelden prijs verkocht wordt.

Met de ciseleurs gaat het evenzoo. Van de oude garde der heusche artisten, die met hun primitieve ciseleerinstrumenten de heerlijkste teekeningen van een bekoorlijke naiveteit en een eenvoudig-impressionnistische artisticeit kunnen tikken op het blank gepolijste koper, is te Soerabaja nog maar één over, die helaas bijna aan het einde is van zijn levensloopbaan. Behoef ik nog te zeggen, dat ik diepe spijt gevoelde, toen ik tot de ontdekking kwam, dat deze Javaansche artist werkzaam moest zijn bij een kopergieter, om tegen f 0.30 daags heel gewone, heel eenvoudige, heel goedkoope motieven te ciseleeren op de meest huishoudelijke voorwerpen, welke van de draai-bank kwamen en vóór hem werden neergelegd.

De jongeren, „botjahs” nog, die vroeg reeds den ciseleerarbeid hebben geleerd, zien met ontzag tegen dezen ouden artist op en zelfs de bekwaamsten onder de jeugdige koperbewerkers zijn vol bewondering voor hetgeen hij heeft afgeleverd.

Voor mijn expositie heeft hij een bloempot geciseleerd, zoo

uniek, zoo subliem van opvatting, zoo vol van wajang- en dierenfiguren met zulke krachtig-doende en bijzonder rijk geornamenteerde „toempals,” dat ik het voorwerp en nog eenige anderen van zijn hand een eereplaats gunde in mijn klein tentoonstellingszaaltje.

Het doet je zoo in-goed te weten, dat de Inlandsche kunstnijverheid waarachtig nog niet zoo absoluut is achteruitgegaan, dat in den tegenwoordigen tijd heelemaal geen dingen van hooge kunstwaarde meer gemaakt kunnen worden.

Je bent er zoo blij om, heel diep in de kampong iemand te hebben gevonden uit „koeno” tijden, iemand, die je met alle Oostersche bescheidenheid zijn waarachtig kunstwerk laat zien, zelfs pogingen doet om het voor den nieuwsgierige verborgen te houden.

Mijn ernstig streven zal zijn om de jongeren bij hem in de leer te doen, opdat ten minste met zijn dood de echte, oude Javaansche ciseleerkunst hier niet geheel uitgestorven zal zijn.

Zelfs in Gresik, dat bekend staat als het centrum van kunstnijverheid in den geheelen Oosthoek van Java; — men denke maar eens aan de Gresiksche songkèts en tjindé's — is de koperbewerking hard achteruit gegaan, althans indien ik zulks mag opmaken uit het inferieure goed, dat ik voor mijn tentoonstelling uit die antieke plaats toegezonden kreeg en dat ik met het oog op het superieure van de reeds verzamelde voorwerpen, onmogelijk nog plaatsen kon, wilde ik niet al te scherpe contrasten doen ontstaan. Het waren dan ook grove, goedkoope dingskes, zonder eenige artisticeit en vermoedelijk afkomstig uit de werkplaatsen van beginners. Gedeeltelijk toch zal de oorzaak van het toezenden van banale voorwerpen, welke niet gemaakt waren om bepaald den roem van de Inlandsche kunstnijverheid hoog te houden, gezocht moeten worden in het weinige animo, dat bestaan heeft bij den persoon, dien ik met het bijeengaren van artikelen belastte, in verband met den betrekkelijk korten tijd, welken ik voor die werkzaamheden beschikbaar stelde.

Ik ben er van overtuigd, dat in Gresik nog veel oude kunstvoorwerpen te vinden zijn, die een bijzondere bestudeering waard zijn.

Oud-Inlandsche kunst! Hoe verbreid komt ze op Java nog voor, maar hoe is ze eigenlijk verborgen in de meest onmogelijke schuilhoekjes, waar men haar zeker niet verwacht! Ik ken een antiquaar, die alles verzamelt wat hij aan oude, mooie dingen krijgen kan, snuffelt op rommelpassers, bij Chineezen, in krotjes van Inlandsche huizen. Eens zag hij in een Chineesch winkeltje, ergens onder een oude tafel, in een chaos van ijzerrommel, twee kandelaars, zwart geteerd, smerig, vol stof.

Vermoedend, dat ze van Inlandsch maaksel waren, kocht hij ze voor de luttele som van f 0.25 en toen hij thuis kwam, kraste hij heel voorzichtig de teerlaag van de kandelaars weg. Wat 'n vreugde toen. De voorwerpen waren van massief zilver; 't was echt antiek Javaansch werk, zeldzaam mooi van uitvoering en ornamentatie

Dezelfde antiquaar beweert, dat hij vroeger in Frankrijk veel oud-Inlandsche kunstvoorwerpen heeft kunnen verkoopen, dat hij zelfs spijt had niet meer te hebben verzameld dan het weinige, 't welk hij uit Indië had meegebracht en dat in Parijs bijzondere voorliefde schijnt te bestaan voor al wat Oostersch-antiek is. 't Is bij den verkoop van antiquiteiten uit een vreemd en onbekend land zaak om door het geven van bijzondere namen of het doen van pittige en ietwat overdreven verhalen, te zorgen, dat op het voorwerp zeker cachet blijft rusten, of dat er een waas van geheimzinnigheid over gelaten wordt. Er moet iets excentrieks aan zijn. En zoo heet dan de door den antiquaar in Frankrijk ingevoerde „bokor” niet meer of minder dan „une corbeille Indienne”, een „gendie” met koperen hals kan heel goed dienst doen als „une petite vase pour fleurs”, een oud-Javaansche koebel is in Parijs een antieke „presse-papier”; een Javaansche stijg-beugel is door den antiquaar in gebruik gesteld als vloedrukker; een Balineesche bidschel, oud en reeds uitgeslagen, doet als „petite sonnette” heel chic en heel voornaam op de schrijf-

tafel van een Parisiennette; een dun en recht Boeddha-beeldje van koper kan de Parijzenaar gebruiken als den steel van zijn lakstempel; het bakje van een „pelita” met zuiver Hindoesche ornamentmotieven is heel gemakkelijk om te tooveren in „un petit cendrier” en een ouderwetsche, vierkante „kinangan” heet „une boîte à bijoux d’une princesse Javanaise”.

Ik heb dit voorbeeld aangehaald, omdat ik er alleen mee zeggen wil, dat veel van de Indische kunst verdwijnt naar het buitenland.

Uit het feit, dat ik voor mijn tentoonstelling binnen betrekkelijk korten tijd en van slechts enkele personen meer dan vijftig antieke voorwerpen heb kunnen bijeenbrengen, maak ik op dat hier nog veel te vinden is, wat, hoewel absoluut niet van eenig belang voor den historicus of den archaeoloog, toch door artisticeit van hooge waarde kan zijn voor hem, die wat liefde over heeft voor oude kunst.

Van het antiek-Javaansche wordt helaas veel vernietigd door den Javaan zelf. Niet door den onverdorven dessaman, die de „koeno” voorwerpen, van vader op zoon overgegaan, bewaart als heilige „poesaka's”, maar door den arbeider, die goedkoope artikelen moet maken en dus ook goedkoope grondstof moet opdoen. En zoo kwam ik onlangs tot de pijnlijke ontdekking, dat een kopergierter mooi geciseleerde, ouderwetsche, half versleten „bokors” opkocht, om ze stuk te slaan en met de brokken koper zijn smeltkroezen te vullen.

Vier à vijf jaren geleden bezocht ik te Soerabaja de werkplaatsen der kopergiers en koperslagers. Er waren verscheidene kampongs, waar heele families dit onderdeel van de kunstnijverheid beoefenden; er waren tal van plaatsen, waar goed en degelijk werk werd afgeleverd. Overal kreeg ik den indruk, dat de bewerking van het koper, plaats hebbend in donkere krotjes van ateliers, die zich soms tot gansche rijen aan weerszijden van de kampongstraat aaneensloten, nog in bloei verkeerde, en al vertelde mij toen een Inlandsch hoofd,

dat deze kunst vroeger veel meer in de hoofdstad voorkwam, vooralsnog behoefde niet te worden gevreesd, dat zij geheel in verval zou geraken. Immers, de producten gingen gemakkelijk van de hand en daarom was er animo in den arbeid.

Ik heringer me, dat ik eens een kampong van koperbewerkers binnenkomend, het lustig-bezige rumoer hoorde van het werk, een chaos van tikkende, krassende en rinkinkende geluidjes, teweeggebracht bij het polijsten en ciseleeren van het metaal. En ziet! nu zijn te Soerabaja nog maar 4 of 5 plaatsen, waar kopergieten te vinden zijn, terwijl er nog maar één artist over is, die de hoogere ciseleerkunst verstaat. Door een dier nijveren worden slechts grove strika's gemaakt, welke bij het gewicht worden verkocht, de overigen leveren — en dan alleen nog maar op bestelling — goedkoope „bokor's" van f 20 de kodi, „bokor's" van vuil-geelrood koper, waarin veel zink is gemengd, „bokor's", die door knapen zijn geciseleerd met heel, heel eenvoudige, soms foei-leelijke, ongeacheveerde ornamenten. Op één dag levert, om iets te noemen, de jonge en onbekwame ciseleur tien à twaalf „bokor's" af, waar een echte artist minstens vijf dagen noodig zou hebben om op eenzelfde voorwerp een degelijke en nauwkeurig gedetailleerde teekening te slaan.

En toen eens een kopergieter bij me kwam met een paar kwispedoors, die rijk geciseleerd waren en die hij, volgens zijn zeggen, niet kon verkoopen, gaf ik hem dadelijk het bedrag, dat zijn kunstvoorwerpen waard waren en vormde zich mijn plan om dit zoo veronachtzaamde deel der Javaansche kunstnijverheid door middel van een tentoonstelling weer onder de aandacht te brengen van het publiek.

Ik zette den kopergieter en zijn trawanten aan het werk, liet ze degelijke waar maken en zuiver koper gebruiken; ik hield een maand lang toezicht op den arbeid, deed den eenig overgebleven bekwamen ciseleur de gegoten voorwerpen afwerken en snuffelde intusschen andere artikelen op die ik met de hier vervaardigde bijeenbracht, nummerde en catalogiseerde.

Het tweeledige doel, dat ik beoogd heb met het houden

van een tentoonstelling, n. l. de aandacht te vestigen op mooie, Inlandsche kunst en als een gevolg daarvan het geven van meer werk aan de kopergieeters in de afdeeling Soerabaja, is bereikt.

De groote belangstelling van het publiek heeft gemaakt, dat nu de Javaansche koperbewerking in een beter licht staat dan vroeger, en merkwaardig mag het b. v. genoemd worden, dat twee dagen na de opening der tentoonstelling, kopergieeters uit andere streken hierheen kwamen om de door hen vervaardigde artikelen rond te venten. In vijf dagen tijd was de tentoonstelling reeds door circa 175 Europeanen bezocht; de geprijsde artikelen waren bijna allen spoedig verkocht; uit het binnenland werden bestellingen gedaan, en de kooplust was zoo groot, dat ik een der inzenders moest toestaan nog meer voorwerpen bij te brengen, doch het volgende oogenblik reeds zijn zenuwachtig animo moest temperen, omdat hij blijkbaar van plan was van het tentoonstellingszaaltje een toko te maken. De kopergieter, die voor mij gewerkt had, was elken morgen en elken avond in het gebouwtje te vinden, zag met genoegen, hoe zijn waar van de hand ging en liet de bestellingen opschrijven, die hem voor het een of ander model werden gedaan. Van een door den heer van Ingen ontworpen bloempot had ik 8 exemplaren laten maken; ze waren op den tweeden dag der tentoonstelling allen reeds verkocht, terwijl daarvan tot heden nog circa 40 stuks zijn besteld. De door mij gemodelleerde en in den catalogus onder no. 73 genummerde bloempot, subliem geciseleerd met dichte, breede randen vol wajang- en dierenfiguren, werd eveneens spoedig verkocht; ook van dat model zijn eenige bestellingen gedaan. De kopergieter is al hier en daar bij Europeanen geroepen, die den een of anderen vorm willen bestellen en hij is al dadelijk aan den slag gegaan en hij laat de goedkoope „bokor's" van f 20 de kodi varen, werkt nu aan bloempotten van f 30 per stuk, aan vaasjes van f 10 per paar en is me dankbaar, dat ik deze tentoonstelling heb geörganiseerd.... Wanneer je iets tot stand hebt gebracht en het valt in goede aarde, het wordt

met belangstelling bekeken en beoordeeld, dan doet je dat goed, dan ben je er blij en voldaan om.

Het doel is dus bereikt en nu laat ik hier de bestellers gaarne nog wat grasduinen in de vormen, die ze het liefst aan het koperwerk willen hebben, want zoo iets is in het financieel belang van mijn arbeiders. Maar zoodra de kopergietkunst zich heeft uitgebreid, even druk beoefend wordt als vroeger, toen in heele kampongs uitsluitend kopergieters waren gehuisvest, zal het zaak zijn, om te zorgen, dat de originaliteit der kunst niet bedorven, niet verknoeid wordt door de afschuwelijke modellen, die erin gebracht worden. Evenzoo is het gegaan met het batikken; sommige dames, die geen oog hadden voor Oostersch-naief lijnenmooi, lieten werken volgens patronen uit Europeesche modebladen.

De kopergietkunst — niet de ciseleerkunst — mag nog wel eenige nieuwe vormen in zich opnemen; dat zal meteen de techniek goed doen. Later dienen de banale modellen streng te worden geweerd, ook die, welke door een Westersche opvatting contrasteeren met de Oostersche motieven van het ciseleerwerk. En dan eerst is 't tijd, de kopergietkunst geheel los te laten; dan is ze in equilibren toestand.....

Meer nog dan de kopergietkunst is in den laatsten tijd de bewerking van rood koper uit het oog geraakt. Dit laat zich begrijpen, wanneer men weet, dat uit rood koper slechts huishoudelijke voorwerpen worden gedreven, die, eenmaal gekomen in de handen van kunstgevoellooze practici, niet anders beschouwd worden dan voor het nuttige doel, waarvoor zij bestemd zijn. Toch staat het drijven van koper qua kunst veel hooger dan het gieten, immers, daarbij bedient de werkman zich niet van een voorvorm, waarin het model van zelf ontstaat; de koperslager schept meer, verandert een plat stuk rood koper door hamerslagen in een vorm, die geheel de opvatting weergeeft van den Javaanschen arbeider. Het kopergieten doet, wat zijn techniek betreft, denken aan iets machi-

naals, het koperdrijven vereischt uitsluitend het kunstgevoel, dat spreken moet bij iederen hamerslag, die de koperen plaat meer en meer doet uitdijen tot de gewenschte gedaante.

En wanneer men dan een Javaanschen koperslager met zijn primitieve instrumenten heeft zien werken, moet men hoogst verwonderd zijn over hetgeen hij daarmee nog kan verkrijgen.

Het is zaak om van deze kunst, eenvoudig en toch mooi, partij te trekken en den Javaan ook andere dingen te laten maken dan zijn „dangdangs” en keteltjes en kookpotten enz., die soms minder als kunstwerk dan om haar huishoudelijke doeleinden worden geapprecieerd. Voor het vormen van het koper tot de gewenschte gedaante heeft de Javaansche koperslager eigenlijk weinig anders noodig dan een hamer en een aambeeld. Nadat op de koperen plaat met eenvoudige, houten passers een stuk op de juiste afmeting is afgezet, wordt het zoodanig verknipt, dat een voldoende oppervlakte voor het te vormen voorwerp vrijkomt. Dit stuk plaatst de werkman op zijn aambeeld en het dan bewerkend met zijn hamer, brengt hij er de eerste ronding in. De kleine, op elkaar volgende hamerslagjes, die gegeven worden op de plaat, terwijl deze gestadig wordt voortgeschoven, doen kleine vlekjes van het mooi roode koper bloot komen. Deze vlekjes, blank glanzend naast het vuilroode oxyd, ontwaart men op bijna elk door den Javaan uit koper gedreven voorwerp in regelmatige rijen, en toonen meteen het aantal der hamerslagjes aan, die de werkman heeft moeten doen op de grondstof, voordat deze tot den gewenschten vorm werd gemodelleerd.

In Europa is deze handenarbeid, welke artistiek is, omdat men het weerstrevige koper enkel door een bijzondere hamermethode tot de gedaante kan brengen, die men zelf het mooist vindt, zoo ontwikkeld, dat uit een koperen plaat, zonder andere, nadere procedé's, dadelijk met hamers en hamertjes elk voorwerp kan worden geslagen. De Javaansche werkman moet echter, wil hij een te geprofileerden pot vervaardigen, hulpmiddelen gebruiken en te Soerabaja wordt b. v. het koper alleen tot de gewenschte ronding gedreven en worden daarna

de randen aan elkaar gesoldeerd. Een koperen plaat direct tot een pot te slaan, een voorwerp te maken aldus, waarin geen naad voorkomt, is voor den werkman hier nog iets onmogelijks en al is na het soldeeren der randen soms van een naad bijna niets zichtbaar, toch verliest hierdoor het voorwerp veel van zijn artistieke waarde. De echte, heusche koperdrijfkunst, het uit een koperen plaat slaan van een voorwerp zonder omwegjes van soldeeren moet, naar ik verneem, in Banjoe-mas en Bagelen bekend zijn. Interessant zal het wezen, om in die gewesten een onderzoek te kunnen instellen, in hoever de koperdrijfkunst daar ontwikkeld is.

Hier maakt men b. v. een dangdang nog in twee gedeelten n. l. den benedenbol en den breeden bovenrand ieder afzonderlijk en met een soldeernaad. Beide gedeelten worden dan aan elkander gelascht tot den geheelen vorm, die dan nog even met den hamer wordt na-bewerkt.

Ook het vervaardigen van reliefranden is bij den Soerabajaschen koperslager over het algemeen vrij onbekend. Toen ik eens aan een van mijn werklieden het model gaf van een eenvoudigen bloempot, waarin een bolle rand voorkwam, gaf hij mij dadelijk te kennen niet in staat te zijn iets dergelijks te vervaardigen. Maar de Javaan, onverschillig, onwillig, wanneer het aankomt op een arbeid, waaraan hij niet gewoon is, kan nog wel worden overgehaald iets nieuws te maken, en zoo toog ook mijn koperslager aan het werk en ziet met het grootste gemak dreef hij de gewenschte uitbolling in den koperen pot. Dit voorwerp, deftig in zijn matte roodkoperglansing, streng gehouden in den eenvoud, die aan elk voorwerp van dit metaal het cachet geeft van een hoogst-artistiek stuk, bracht ik op de meergenoemde tentoonstelling, maar bijna niemand schonk er aandacht aan omdat ook bijna niemand wist, welk soort werk daaraan was besteed. Men kent en waardeert over het algemeen de koperdrijfkunst niet; men vindt het geelkoper met zijn tintelende, jolige kleur, met z'n wriemelende ciseleeringen mooier, interessanter dan het rood-koper, waarvan elk voorwerp met een gedistingeerden eenvoud, met zekere

kunstaristocratie, met een sublieme kalmte alleen impressie maken kan op degenen, die wufte kunstgedachten, frivole mooivinderij heeft laten varen voor een ontwikkeld beredeneerd denken aan een juiste opvatting van wat artisticeit moet zijn. In een aflevering van de Hollandsche Revue van het jaar 1901 komt van de hand van Frans Netscher die de werkplaatsen onder den St. Maarten van den heer Pool heeft bezocht een zeer belangrijk artikel voor over de koperdrijfkunst in Holland. Voor den oningewijde is dit opstel zoo interessant, omdat daarin uitvoerig de procedé's voor het drijven en relief worden omschreven en omdat men bij het lezen van zelf denkt aan en vergelijkingen maakt met het primitieve van de Javaansche koperdrijfkunst.

Het slaan van relief-ornamenten in een koperen bord b. v. geschiedt door eerst den achterkant daarvan te ciseleeren met de verlangde motieven en de figuren daarop uit te slaan, waardoor deze aan de voorzijde bol komen te staan. Verder bijgewerkt met inliggende gleuven als om scherpere contouren aan te geven, krijgt de teekening een pittig relief, dat veel voornameer doet dan een bloote vlak-ciseleering.

Het spreekt van zelf, dat het bord, wil men het aan voor- of achterzijde bewerken, aan den onderkant van het vlak, dat men bebeitelt een hechten steun moet hebben, opdat de ciseleerbeitel of het drijfinstrument geen gat of geen onregelmatigen deuk slaat in het koper; in de Hollandsche drijfkunst bedient men zich daarvoor van pek. De Javaan zou de „golo” kunnen gebruiken, die toch al voor den gewonen vlak ciseleur onmisbaar is, omdat ze een harsachtige zelfstandigheid is, die, zacht opgekleefd aan den binnenwand van een „bokor”, een kwispedoor, een kinangan, een „tjèrèt, enz., de eigenschap bezit om steenhard op te drogen.”

Maar moeilijker wordt de arbeid waar het b. v. een pot of een vaas geldt, die zulk een nauwe opening heeft dat men er met zijn hand niet in kan komen, dat de punt van den ciseleerbeitel niet de plaats kan bereiken waar de uitbolling moet worden geslagen. In zoo'n geval bedient men zich dan

van een vast en veerkrachtig hefboompje, waaraan het drijf-instrument vast zit. En terwijl men den pot of de vaas brengt om het toestelletje met zijn korten, dikken beitel, zoodanig, dat deze juist komt op de plek, waar geslagen behoort te worden, laat men den veerkrachtigen hefboom werken. Terwijl de beitel harde tikjes geeft tegen den binnenrand, wordt nu gezorgd, dat niet te lang op eenzelfde plaats wordt geslagen, en dat het voorwerp gestadig in langzaam ronddraaiende beweging wordt gehouden.

Dat dit alles een werkje is van geduld en berekening en dat men hierbij goed moet toezien op het tikken van het drijf-instrument tegen de juiste plekken van den binnenwand van den pot, laat zich begrijpen.

Nu weet ik niet hoe de koperslagers in Banjoemas en Bagelen in relief uitwerken, doch misschien zou 't wenschelijk zijn er zulk een hoogst eenvoudig en praktisch toestelletje in te voeren, al vrees ik dat men daarmee moeite zal hebben.

Een gewone, vlak-ciseleering op het dunne rood-koper zal elke Javaansche vakman als iets onnoodigs beschouwen. Dat pleit voor zijn waarachtige kunstopvatting. Het wild fantastische soms van het graveerwerk, dat tintelende fonkelingen doet ontstaan en dat in al zijn naïveteit en verscheidenheid van motief in hartelijke vroolijkheid een lach schijnt uit te schateren, behoort alleen op de blijde, intieme en sappige kleur van het geel-koper.

Op het gedistingeerde rood-koper kan niet anders dan alleen een relief ciseleering de schoonheid van het voorwerp verhoogen. Het echt-artistieke van de drijfkunst gaat alleen samen met het voorname van hoogere ciseleerkunst. En nu zal het mijn streven zijn om deze met een kalme geleidelijkheid den Javaanschen werkman aan te leeren.

Hoe het ook zij: de koperdrijfkunst kan in verval zijn geraakt door veronachtzaming van het publiek, maar ze is, wat techniek betreft, niet achteruitgegaan. Voor een beslist feit houd ik, dat ze noch in het Hindoetijdperk, noch in dat van het latere Modjopait bestaan heeft; het eerste, uit koper ge-

dreven voorwerp, uit die tijden afkomstig, moet ik nog zien, alvorens ik kan aannemen, dat de drijfkunst ook door Hindoes en de eerste Mohamedanen op Java werd beoefend. Ze is nieuw, ze moet nieuw zijn. Tot deze conclusie komt men, wanneer men ook weet, dat zelfs het vlak-ciseleeren den Hindoes zoo niet onbekend was, dan toch moeilijk afging. Figuren, ornamenten enz., werden en relief gegoten en later bijgevuld, al moet hier gezegd worden, dat de Hindoes, te oordeelen naar de beide geëxposeerde tjemongs, door Han Siok Hian ingezonden (No. 167 van catalogus) en naar de inzending van den heer Palte (No. 200 van den catalogus) dit procedé, waarbij boetseerkunst in den voorvorm van was te pas komt, uitstekend kenden. Maar ciseleeren kwam weinig of niet voor.

Is dan de koperdrijfkunst uit Westersche landen ingevoerd? Wanneer is dat dan gebeurd? Hoe heeft de Javaan het aangeleerd? Ziedaar vragen, die misschien wel de moeite waard zijn bestudeerd te worden. Vooralsnog kan ik er geen antwoord op geven, doch ik acht het niet ondienstig hier aan te halen, wat de Soerabajasche verslaggever van de „Locomotief” naar aanleiding van de hier gehouden expositie schrijft: „Ook op de tentoonstelling, verbonden aan het 3e Indische Landbouwcongres, nu ongeveer een kwart eeuw geleden te dezer stede gehouden, zag ik verscheidene koperwerken, afkomstig uit Inlandsche werkplaatsen gëetaleerd, ook voorwerpen, vervaardigd op de „Volharding”, destijds geheeten „Koninklijke fabriek voor Stoom- en andere Werktuigen”, eigenaar wijlen F. J. H. Baijer, de pionier om zoo te zeggen op het gebied van ijzer- en metaalbewerking op Java, de man, die honderden Inlanders tot bekwame en degelijke werklieden vormde, enz”

De Javaansche ciseleur werkt met drie soorten van beiteltsjes, die op spijkers gelijken en van een handvat, een gewone verdikking, zijn voorzien. Met de z.g. „pengëntjeng” slaat hij rechte en met de z.g. „pengoekoe” kromme streepjes in het koper. Is nu de schets, opgebracht door middel van de „pen-

gëntjeng" en de „pengoekoe", gereed, dan wordt het fond gemaakt met kleine, ronde bolletjes, die verkregen worden met de z.g. „pasirran." Andere teekentjes dan rechte en bolle streepjes en cirkeltjes heeft men niet noodig en met zijn drie soorten van spijkers weet de werkman soms zoo'n sublieme prent te tikken in het koper, dat men ervan verbaasd staat, hoe de ciseleur, ondanks zijn primitieve instrumenten, denken kan aan een exacte, naieve uitwerking van keurige details.

Zoodra de koperen pot van buiten glad gepolijst is, wat op een draaibank van zeer eenvoudige constructie plaats heeft, wordt hij vastgezet in een bamboezen klem, de binnenwand wordt nu bekleed met een dikke laag golo, zulks om te voorkomen, dat de ciseleerspijker een deuk of een gat in het koper slaat; de ciseleur gaat vlak bij het voorwerp zitten, op den grond, en begint te werken. Alles heel eenvoudig, heel gewoon, heel gemakkelijk-lijkend! Maar wanneer men nagaat, dat elk bolletje van het fond, klein, nietig en soms op een afstand van enkele meters niet zichtbaar, ontstaan is door één slag op den ciseleerspijker, dan kan men ongeveer berekenen hoeveel tijd de werkman noodig zou hebben om een „bokor" van gewone grootte vol te tikken en hoe voor dit werk, na kunstzin en artistensmaak, een voorbeeldeloos geduld een hoofdvereischte moet zijn. Voor de door mij ontworpen bloemvaas van circa 40 c.M. hoog, geciseleerd met randen van wajangfiguren, die een heelen cyclus vormen, randen en „toempals" met hoogst-naief van lijn zijnde dierenfiguren, was een ciseleerarbeid van tien dagen noodig geweest. Dat is iets om respect voor te krijgen, dat was een teekening van zoo'n heerlijken gloed, dat men er dadelijk niets dan bewondering voor over had. Een arbeid, waarbij die van Europeesche koperbewerker onmiddellijk in het niet zinkt!

De ciseleerkunst schijnt niet van het Hindoetijdperk te dateren; de Hindoes kenden wel het en-relief gieten van ornamenten, die later eenigszins werden bijgevijsd, maar niet het ciseleeren. Tijdens Modjopait's bestaan kwam de kunst van relief-gieten voor naast het ciseleeren van heel eenvoudige, heel

oppervlakkige en niet diep in het koper geslagen figuren, wat ik b. v. heb kunnen ontwaren op de door den heer Palte ingezonden, vierkante sirihdoozen met de hupsche kikvorschbeeldjes en op een sirihdoos van den heer Römer, van welk voorwerp het wondere en relief gegoten ornament op de bovenzijde van het deksel hier is afgebeeld.

Op de voorwerpen van latere tijden ziet men het ornamentreliefwerk niet meer, schijnt deze kunst vervangen te zijn door die van het à jour gieten van randen, wat ik heel mooi heb kunnen zien aan de geëxposeerde bokor van 1863, met haar teerbewerkten rand van „daoen mrambat”. Vooral mag ik hierbij niet vergeten te noemen het paar à jour bewerkte „songgarajangs,” muurkandelabers met sierlijk gebogen steelen en slanke kaarsenhouders en een bijzondere elegance in de rijk geciseleerde achterplaat.

In dien tijd ook vulde men de à jour gegoten gedeelten tusschen het uitgespaarde gebloemte op met zwarte „golo”, en zoo heb ik bij de verzameling van mijn tentoonstelling een „kinangan” gevoegd, die bijna over haar heele oppervlakte op dergelijke wijze is bewerkt, een edel en deftig pronkstuk, dat alleen op de tafel van een zeer voorname „raden ajoe” op zijn plaats zou zijn.

Toen was de ciseleerkunst in haar vollen fleur. Men dreef diep of oppervlakkig de teekening in het koper, en men werkte degelijk, men acheveerde met een raakheid, die duidde op de hooge ontwikkeling van het vak. Men zag niet op tegen het uitbeitelen van de meest ranke bloemsteeltjes, men verkreeg met een fijne „pasirran” een fond-pointilleering, die heel teer deed, heel kleintjes en intiem en die soms het aspect had van een doezeling tot vage schaduw. Elk puntje van de „pasirran” was een raakslagje op den scherpen bolletjestikker, sloot zich nauw en vast aan bij andere, fijne puntjes tot een gansch vlak van doffe schaduw.

Langzamerhand is de ciseleerkunst achteruitgegaan en nu komt b. v. de subtiële pointilleering van vroeger niet meer voor, al doet de „pasirran” van tegenwoordig toch ook uniek

mooi achter de schitterende contouren van de ingedreven figuren. En ook het diep-inbeitelen wordt alleen nog maar gedaan door de bekwaamste artisten, die met vaste hand den hamer weten te slaan op den dadelijk juist geplaatsten ciseleerspijker.

Jammer, heel jammer is 't, dat de hogere kunst van het ciseleeren als ongemerkt verloren is gegaan en dat nu nog door gewone arbeiders niet anders dan oppervlakkig in het koper een prent kan worden gebeiteld.

Juist het diepe van een krachtig ingedreven ciseleerteekening veroorzaakt in de forsche, rake gleufjes in het koper de blijde lichtspetterinkjes, die het rijk bewerkte voorwerp zoo'n heerlijke tinteling kunnen geven.

Maar hoe het ook zij, de door de Hindoes gebruikte ornamentale motieven, die men zoowel in het oude beeldhouwwerk als in hun koper ziet, zijn gelukkig tot heden gedeeltelijk bij de Javanen bewaard gebleven. Ik bedoel hier in de eerste plaats de „balok bosok” of de „bandji,” waarvan een afbeelding hierbij is gevoegd en die dezelfde figuur in zich heeft als de „Svastika”, het Hindoesche symbool van het vuur of de zon. 't Is een eenvoudig kruis met haaksche omhalingen, uitgeslierd tot evenwijdige lijnen, een motief, dat men ook in het Javaansche houtsnijwerk en in het batikwerk terugvindt.

De „parang koesoemo”, schuin omkrullende bladeren, nog te vinden op Javaansche batiks, is helaas in het hedendaagsche koperwerk een vrij onbekend motief en is klaarblijkelijk geheel verloren gegaan. Een zeer mooi „parang koesoemo” motief vond ik op een „bokor”, waarschijnlijk afkomstig uit het tijdperk van jong Mohamedanisme, een zwierigen rand, die echter niet geciseleerd, maar in relief gegoten is, en waarvan een afbeelding hierbij is gevoegd.

Van de verschillende motieven voor de ciseleerkunst noem ik de navolgende: de „balok bosok” of „bandji”, die dezelfde figuur in zich bevat als de „Svastika” der Hindoes; de „kembang manggar”, klapperbloemen of voorstellingen daarvan; de

„petjah koppi” of „petjotot boton”, aan elkaar sluitende bloempjes met vier eenvoudige blaadjes; de „tjélé” of „potong wadjik”, ruitfiguren, als op een dambord; de „kembang tjino”, eenvoudige bloem met vier blaadjes; de „kembang djeroek”, kleine djeroekbloempjes; de „kembang tandjoeng”, als de bloemen van den tandjoengboom of voorstellingen daarvan; de „kembang delimo wantah”, als de delima bloem; de „kembang oekel”, ineengekronkeld of sierlijk slingerend bloemornament; de „melong” of „badongan”, die ik altijd gehouden heb voor mooi gestyleerde en soms zinrijke emblemen; de „parang koesoemo” die men oorspronkelijk vindt in het Hindoesche beeldhouwwerk, waar het sierlijk omgekrulde bladornament ook wel uitloopt in de artistieke Makarafiguur, en de „oedan liris”, zeer smaakvol ornament van schuine, gestyleerde randen. Gebloemte wordt in het algemeen „loengloengan” of „kembangan” genoemd.

Voor randen of „pengodo's” (pinggirran's) zijn de navolgende motieven de meest bekende: de „daoën mrambat”, als voort-slierend gebladerte; de „boog-booggan”, het boog- of schubmotief; de „kembang soeroeh”, schuine harceering; de „gëgër wëloet”, schuingaande streepjes; de „plisir”, een dubbel, gebogen lijntje; de „iris-irissan pandan”, evenwijdig aan elkaar loopende beenen van scherpe hoeken; de „oelo kagèt”, als een aan beide einden omgekronkelde slang; de „oelo kagèt rangkep”; ongeveer hetzelfde als het vorige, doch met dubbele lijnen; de „koento malang”, een schuin op en neergaand streepje; de „djamangan”, bijna als het vorige motief; en de „kembang ganggëng”, een motief, dat het hedendaagsch-gevarieerde is van de „parang koesoemo”. Ook heeft men pengodo's volgens de eerstgenoemde motieven, als b. v. de „pengodo bandji”, de „pengodo petjah koppi”, de „pengodo tjélé”, de „pengodo kembang tjino”, enz.

Op diezelfde wijze worden de toempal's bewerkt en genoemd, zoo b. v. de „toempal kembang oekel”, de „toempal kembang tjino” enz, terwijl ik niet onvermeld mag laten de ouderwetsche „toempal potro”, waarvan ik een tekening heb gemaakt en welk motief nu heel weinig of niet meer gebruikt wordt.

De „toempal” figuren, vroeger kort en breed, schijnen in het koperciseleerwerk een verandering te hebben ondergaan; die, welke nu gemaakt worden, de mooi-slanke en heel spits uitloopende driehoeken, vind ik veel sierlijker.

Ook de wajang- en dierenfiguren zijn betrekkelijk nieuw. Soms zijn ze zoo teer, zoo uiterst naief van opvatting, zoo frisch en raak van lijn, dat ze als impressionnistisch ciseleerwerk een wonder-effect maken. Ik heb niet kunnen nalaten van de dierenfiguren enkele afbeeldingen hierbij te voegen. Ook in „toempals” komen dergelijke figuren voor

De wijze van het ciseleeren, zooals het nu gedaan wordt, is, dat op een breed en rond voorwerp als b. v. een „bokor”, een of meer breede randen worden gemaakt, waarin binnen bepaalde vlakken, welke op gelijke afstanden ten opzichte van elkander gelegen zijn, het een of ander bloem- of diermotief voorkomt. Het overige gedeelte van den breeden rand, dus tusschen de vlak-ornamenten, wordt afwisselend opgevuld met „bandji”-, „potong wadjik”-, „kembang manggar”- of „petjah kopie”- motieven. Dat bij een zoodanige ciseleerwijze, in de teekeningen op verschillende voorwerpen een groote verscheidenheid is op te merken, een pittige en aardig gezochte variatie, laat zich begrijpen. Onder en boven den breeden rand van gebloemde komen dan de smalle randen of pengodo's, die weer eens afgewisseld worden door een breeden rand van bloem- of diermotief of opeens een scherpe grens vormen tusschen het geciseleerde en niet geciseleerde koper.

Op breed-ronde voorwerpen, als „bokors” e. d. worden nooit „toempals” gemaakt; deze, langgerekt, sierlijk-puntig en smal-uitspitsend, zijn alleen uitgevonden om de elegance van statige, lang-ronde voorwerpen als b. v. „paédons” te verhoogen en zouden — dit voelt en begrijpt de Javaansche ciseleur zeer goed — geheel misplaatst zijn op een „bokor.”

Breede en smalle randen worden op „paédons” op dezelfde wijze gevarieerd als op de „bokors”, maar dan vindt men meestal bovenaan, soms ook op den zichtbaren boven-binnenwand, de „toempals”, die zich op de rechte plaats bevinden

om het tulpvormige bovenstuk van het kwispedoor gracelijk te doen uitkomen. Tusschen de toempals vindt men dan meestal nog eenvoudige sterornamenten die uitsluitend met het „pasirran“-ciseleerbeiteltje zijn ingedreven.

Al die motieven laten zich beter afbeelden dan beschrijven, waarom ik het noodig heb geacht, duidelijkheidshalve eenige teekeningen hierbij te voegen.

Verschillende voorwerpen in de meeste verscheidenheid voor je te zien, te nummeren en catalogiseeren, dat alles lijkt vervelend, maar is inderdaad heel interessant.

Elke koperen pot gaat door je handen, op elk voorwerp zie je iets nieuws; soms voel je de bedoeling, die de ciseleur gehad moet hebben met het breed uitwerken of het nauwkeurig detailleeren van de gebruikte motieven. Soms, als je pas het sobere van een heel eenvoudigen rand voor oogen is gekomen, zie je op een anderen pot de wild-fantastische en schmijldige krullen van een zwaar gestyleerd bloemornament en een volgend oogenblik ontdek je de expressie-volle fragiliteit van naïeve dierenfiguren.

Ik had gedacht voor de door mij georganiseerde tentoonstelling een uitvoerigen catalogus te vervaardigen, maar bij nader inzien vond ik 't, in verband met hooge drukloonen en de bescheidenheid van een eerste poging beter, om een zoo beknopt mogelijk boekje samen te stellen. 't Is misschien niet van belang ontbloot ten slotte hier de bijeengebrachte kunstproducten uitvoeriger te beschrijven dan in den catalogus, en zoo breng ik hieronder alle voorwerpen nog eens één voor één aan de beurt, hopend daarmee een goed overzicht te geven van hetgeen te Soerabaja van 20 tot en met 30 December 1901 aan Inlandsch koperwerk is geëxposeerd.

INZENDING VAN DEN HEER F. F. W. ROMER.

1. Een kwispedoor, gemaakt in 1878; gewone vorm.

Ciseleering van sierlijke boventoempals en loengloeng-ngan figuren; de benedenrand van het bovenstuk volgens het „gë-gër wëloet” motief. De middenbol met ornamentvlakken van „daoën mrambat” en daartusschen het „petjah koppi” motief. Het benedengedeelte van den middenbol met vlakken van „bandji” en daartusschen het jaartal 1878 uitgebeiteld.

De voet met „boogboog-gan” figuren, „geger weloet” en „daoën mrambat” ornamenten.

Mooi en degelijk exemplaar.

2. Een gendie, niet geciseleerd. De tuit voorzien van een ring; de bovenhelft van den middenbol met overlangsche gleuven. Ouderwetsch en artistiek.
3. Een paar kwispedours van mooi geel koper, niet geciseleerd. Ineengedrongen vorm. Ouderwetsch en eenvoudig.
4. Een bokor, ouderwetsch en alleen geciseleerd aan een breeden boven- en benedenrand met „daoën mrambat,” en „kembang soeroeh” motieven. Artistiek.
5. Een zeskantig sirihstoestel; de bovenrand à jour gegoten volgens drie verschillende motieven. De bijbehorende doosjes allen geciseleerd; het sirihdoosje vooral zeer artistiek.
6. Een presenteerblaadje, vierkant, zwaar en ouderwetsch, rustend op vier eenvoudige pooten, de rand à jour gegoten volgens een recht opstaand „bandji” motief.
7. Een kwispedoor van gewonen vorm, maar rijk geciseleerd; aan de binnenzijde een rand van „daoën mrambat,” enkele randen volgens het „oedan liris” ornament.

Overigens als no. 1.

8. Een bokor, gemaakt in 1853, blijkens inscriptie aan de onderzijde; aan de bovenzijde van den breed uitstaanden rand geciseleerd met „loengloeng-ngan” figuren. Een breede

rand met vlakken, afwisselend volgens het „bandji” en „kembang” motief. Randen en randjes overigens volgens gewone „pengodo's”.

9. Een ouderwetsche tjèrèt, met en relief staande bolletjes volgens een vleugelmotief, artistiek en raak-geciseleerd; de drie pooten in den vorm van een klauw en de sierlijk gebogen tuit in den vorm van een gekroonde naga.

Zeer zeldzaam en hoogst-artistiek exemplaar.

10. Een bokor, gemaakt in 1869, blijkens inscriptie aan de onderzijde. Fijn en rijk geciseleerd. Boven- en benedenrand à jour gegoten volgens twee verschillende motieven. Een breede middenrand van loengloeng-ngan en bandji figuren. Vooral de à jour gegoten randen doen heel teer.

Zeer zeldzaam exemplaar.

11. Vier tjemong's, heel eenvoudig en niet geciseleerd.

Model: Javaansche vingerkom. Zwaar en degelijk koperwerk uit koeno tijden.

12. Een paar lange doozen ter bewaring van Chineesche Offerstokjes. Niet geciseleerd. De vorm, die Chineesch is, doet heel vlug en artistiek.

13. Een paar rijstborden, niet geciseleerd, alleen met enkele daarin gedraaide concentrische ringen. Degelijk, praktisch en groot.

14. Een kwispedoor, klein model, aan de binnenzijde bewerkt met korte en breede toempals. Een bovenrand van naar elkaar toeloopende toempals, wat een zeer merkwaardige variatie is. Overigens met „pengodo's” van „loengloeng-ngan” „petjah koppi” en „kembang soeroeh” figuren. Ciseleerwerk ietwat grof.

15. Een gendie met breedten, ronden knop en ring om de tuit. Rechts en links van de tuit een kranig gedetailleerd vleugelmotief; overigens met „bandji,” „daoen mrambat” en „kembangsoeroeh” ornamenten.

Gemaakt in 1868 blijkens inscriptie aan den benedenrand.

Zeer zeldzaam en artistiek.

16. Een bokor, ouderwetsch, zwaar. Tusschen twee randjes van „kembang soeroeh” vlakken volgens het bandjimotief en daartusschen gebloemte. Evenzoo een breedere middenrand. Eigenaardig, nog al sober geciseleerd, artistiek.

17. Een ouderwetsche bokor, dun gegoten. Ietwat grof bewerkt;

de ciseleering vertoont de karakteristiek-brede opvatting van den echten Javaanschen artist. Interessant en mooi.

18. Een sirihtoestel, groot model, achtkantig, fijn geciseleerd. Op de vlakken afwisselend „loengloeng-ngan,” „potong wadjik” of „kembang-soeroeh” figuren. Knop van het deksel als op elkaar gestapelde torentjes. Doosjes en potjes allen achtkantig, twee ervan in den vorm van een manggis.

19. Een paar suikerpotten; knop in den vorm van een „garoedo” [vogel]. Deksel met bandji motief en divers gebloemde. De potten zelf dito, met bovenranden van „daoen mrambat.”

Eigenaardig, typisch ouderwetsch en artistiek.

20. Een presenteerblad, ovaal, met pooten, die heel knap zijn gegoten volgens een enkel „daoen mrambat” motief. Rand à jour bewerkt.

21. Een bokor, fijn en artistiek bewerkt. De pointilleering van achtergrond en de bewerking der fijne bladsteeltjes verraden de meesterhand.

Bijzonder mooi exemplaar.

22. Een ouderwetsche sirihdoos, achtkantig. Handvat van het deksel in den vorm van een torentje met étages. Potjes en doosjes in den vorm van een manggis. Ciseleerwerk nog al grof.

23. Een paar ouderwetsche gendiebakken, niet geciseleerd en eenvoudig.

24. Een bokor, klein model; Ciseleerwerk prachtig van opvatting en kranig gedetailleerd.

Zeer mooi exemplaar.

25. Een presenteerblad op eenvoudige, breede pooten. Breede bovenrand à jour gegoten. Over het algemeen nog al grof beginnerswerk.

26. Een ouderwetsche bokor. Ciseleering heel fijn; vooral de pointilleering van den achtergrond. Overigens als no. 24. Mooi exemplaar.

27. Een sirihdoos, achtkantig, geciseleerd met dierenfiguren; vlakken van „bandji” en „petjah koppi” motief. Knop van het deksel in den vorm van boven elkaar staande torentjes; twee potjes in den vorm van een manggis. Interessant.

28. Een presenteerblad, klein model, ovaal, bovenrand geciseleerd volgens „daoen mrambat” motief.

29. Een gendiebak, niet geciseleerd en heel eenvoudig.
30. Een presenteerblad, rond; pooten wel aardig door den bijzonderen vorm; rand à jour bewerkt; heel eenvoudig.
31. Een presenteerblad, rond; pooten in den vorm van een klauw; bovenrand à jour gegoten volgens „bandji” en „daoen mrambat” motief. Ouderwetsch.
32. Een bokor, rijk geciseleerd. Hoofdmotieven van den middenrand: diverse „loengloeng-ngan” en „badongan”.
 Bovenrand van „daoen mrambat”, „bandji,” en „petjah koppi” benedenrand van „loengloeng-ngan”. Daartusschen randjes van „geger weloet”, „boogboog-gan” en „djaman-gan” ornamenten. Artistiek exemplaar.
33. Een sirihdoos, in den vorm van een vierkanten bak met twee doozen in den vorm van een koffer, 2 schaaltes enz.
 Bovenrand à jour gegoten volgens „bandji” motief.
34. Een flesschenbakje, vierkant en met een à jour gegoten rand. Heel gewoon.
35. Een tjemong, rijk geciseleerd. Een lieve vorm, als van een heel kleine bokor.
36. Een tjemong, bijna als no. 35, doch grover van ciseleering; hierop komen ook vlakken van geger weloet voor.
37. Een bokor, bijna als no. 26, doch grover van ciseleering.
38. Een presenteerblad, ovaal, met pooten in den vorm van een klauw. Bovenrand heel eenvoudig en à jour gegoten.
39. Een presenteerblad, rond. Bovenrand à jour gegoten volgens „bandji” en „daoen mrambat” motieven. Nog al kunstig werk.’
40. Een bokor, bijna als no. 26. Pointilleering van achtergrond fijn, doch figuurtjes onzuiver.
41. Een presenteerblad, ovaal, groot model. Pooten van een eenvoudige artisticeit, met eenige ferme lijnen-schwung. Rand à jour gegoten.
42. Een presenteerblad, ovaal. Rand iets ingewikkelder dan bij no. 41. Gewoon exemplaar.
43. Een suikerpot met eigenaardig gevormden knop, die iets van een vogel heeft. Heel mooie vorm. Hoofdmotieven van de ciseleering: „bandji,” „potong wadjik” en „loengloeng-ngan”. Interessant exemplaar.
44. 45, 46 en 47. Vier presenteerbladen, klein model, met à jour gegoten randen.

48. Een ouderwetsche suikerpot, zesvlakig, met torenvormigen knop. Ciseleerwerk van het deksel volgens kembang manggar motief, uitgebeiteld op de grenzen der vlakken. Overigens met „loengloeng-ngan” figuren, samengebracht tot korte breede toempals. De teekening getuigt van een heel oude opvatting van ornamentatie. Typisch oud-Javaansch en interessant.
49. Een groote tabakspot, Europeesch model, zeer artistieke vorm; overlangsche gleuven; niet geciseleerd en ook niet op gewone wijze glad gepolijst.
50. Een ouderwetsche bokor; zeer fijne ciseleering.
51. Een sirihdoos, zeskantig, eenvoudig en niet geciseleerd.
Twee potjes in den vorm van een manggis.
52. Een sirihdoos, zeskantig, met gedraaiden knop, geciseleerd. De motieven van de à jour gegoten rand doen heel teer. Het opgebolde middengedeelte is geciseleerd volgens diverse motieven. Het deksel is van boven à jour gegoten, tusschen het gebloemde een vulsel van pikzwarte golo. Kranig werk.
53. Een bokor met à jour gegoten rand. In den geciseleerden middenrand tijgerfiguren.
54. Een sirihdoos, groot model, rijk geciseleerd, ronde vorm. Statig en mooi.
55. Een presenteerblad, veelhoekig, met inspringende hoeken. A jour gegoten rand. Artistiek exemplaar.
56. Een paar gewone kandelaars, niet geciseleerd.
57. Een groote koffiepote met deksel en kraan. Benedenstuk van rood koper. Exemplaar voor gebruik in een waroeng.
58. Een morong met houten handvat. Chineesch model.
Tuit in den vorm van een drakenkop. Vleugelmotief aan weerszijden van de tuit.
59. Een koekenpan op drie hooge, heel artistiek gevormde pooten. Zeer mooi exemplaar.
60. Een sirihdoos, rond, groot model, uitsluitend voor gamelan-bespeelers. Gemaakt van hout, met randen van geciseleerd koper. Potjes rijk geciseleerd. Eigenaardig.
61. Een groot kwispel, niet geciseleerd.
62. Een sirihdoos, rond. Op den torenvormigen knop van het deksel een haantje. Overigens: geciseleerd met figuren volgens gewone motieven.

63. Een bokor, gemaakt in 1863 blijkens inscriptie aan de onderzijde. Middenrand met heel apart uitkomende ovale vlakken.
64. Een tjèrèt, ouderwetsch en artistiek, al is de middenbol een gedeelte van een Europeesche puddingvorm. Alleen het handvat, de tuit en de pooten zijn Javaansch werk.
65. Een bekervormig kwispedoor, groot model, niet geciseleerd.
66. Een tjèrèt in den vorm van een vogel. Ouderwetsch en eigenaardig.
67. Een kwispedoor; ciseleering: groote en kleine toempal's aan bovenzijde, met „daoën mrambat” in middenrand.

INZENDING VAN J. E. JASPER.

68. Een paar kwispedours met zeer artistiek ciseleerwerk.
Aandacht verdienen de bijzondere toempalfiguren aan bovenzijde met de naieve diermotieven.
69. Een bokor, rijk geciseleerd, vol diermotieven, teere ornamenten.
70. Twaalf bloempotten, rond als bokors; elke bloempot staande op drie korte pooten. In het koper zit veel zink, vandaar de geelroode kleur. Ciseleerwerk grof en van de hand eens beginners.
71. Zes bloempotten van mooi geel koper, paarsgewijze geciseleerd met overlangsche randen vol dierenfiguren en afwisselend volgens verschillende motieven.
Artistiek en knap werk.
72. Een bloempot, vaasmodel, naar beneden smal uitlopend.
Moderne vorm. Mooi geel koper. Niet geciseleerd.
73. Een bloempot, vorm en metaal als no. 72, maar subliem geciseleerd met wajangfiguren, een rand van dierenfiguren en een onderzijde van rijk geornamenteerde toempals. Pracht-exemplaar.
74. Twee bloemvazen, moderne vorm, mooi geel koper, niet geciseleerd. Vier draaiend-oplopende ribben.
75. Twee bloemvazen, vormen metaal als no. 74, rijk en knap geciseleerd. In het midden de eigenaardige emblemen; variatie van het „badong” motief.

INZENDING VAN YAP TIANG LING.

- 76. Een sirihdoos, achtkantig, rijk geciseleerd. Op den knop een vogelfiguur.
- 77. Idem, zonder vogelfiguur.

INZENDING VAN YAP TIANG TJO.

- 78. Een paar kwispedoors, rijk geciseleerd, bijna als no. 1, doch grooter. Zeer fraaie en deftige exemplaren.
- 79. Een ouderwetsche bokor, ongeciseleerd, grof werk.
- 80. Een gendiebak, eenvoudig en niet geciseleerd.
- 81. Idem , geciseleerd; hoofdmotief: „daoen mrambat.” Ouderwetsch.
- 82. Een sirihdoos, achtkantig, rijk geciseleerd volgens verschillende motieven.
- 83. Een gendie; hals en knop van roodgeel koper. Rijk geciseleerd, doch ietwat grof. Tuit is voorzien van een breeden ring. Bovengedeelte van den bol met straalsgewijze gleuven, die opgevuld zijn met zwarte „golo”. Ouderwetsch en artistiek.
- 84. Een sirihdoos, rond; hoewel niet geciseleerd, toch artistiek, en eenvoudig. Vlug van vorm.
- 85. Een gendie, bijna als no. 83, doch met breederen knop en grooteren tuitring en meer ineengedrongen hals.
Typisch Solo'sch.
- 86. Een gendie, rijk geciseleerd; de dunne hals, zonder verdikking van boven, (iets buitengewoons) voorzien van deksel met torenvormig knopje. Vleugelmotief aan weerszijden van de tuit. Aan de onderzijde korte toempal's.
- 87. Een sirihdoos, achtkantig, met torenvormigen knop. Twee potjes in den vorm van een manggisvrucht met een in nikkel gegoten duifje er op. Interessant.
- 88. Een sirihdoos. Zeer fijn en fragiel doet de à jour gegoten rand tegen het opvulsel van zwarte golo.
- 89. Een gendie, bijna als no. 85.

INZENDING VAN LIM TING BO.

90. Een ouderwetsche bokor. Groote vlakken „loengloeng-ngan” figuren in den breeden middenrand.
91. Een gendie, bijna als no. 15.
92. Een suikerpot, ouderwetsch; randen en vlakken van „loengloeng-ngan” en „daoen mrambat. Merkwaardig is de pointilleering van achtergrond met vierkante stipjes.
93. Een ouderwetsche suikerpot; ciseleerwerk ietwat grof.
94. Een ouderwetsche bokor. Het ciseleerwerk zeer fijn; de figuren zuiver gedetailleerd. Prachtexemplaar.
95. Een ouderwetsche bokor. Groote „loengloeng-ngan” figuren als hoofdmotief van het ciseleerwerk. Karakteristiek.
96. Een theepot, tuit in den vorm van een draak. Vleugelmotief aan weerszijden van de tuit. Merkwaardig door nabootsing van Europeeschen vorm. Zeer artistiek.
97. Een theepot, ietwat Chineesch van vorm, ovaal. Heerlijk vleugelmotief aan weerszijden van de tuit. Ouderwetsch en artistiek.
98. Een ouderwetsche bokor. Groote vlakken van „damdamman,” „petjah koppi” en „loengloeng-ngan” figuren.
99. Een ouderwetsche bokor, bijna als no. 98. Alleen zijn de middenvlakken in den rand van het ciseleerwerk van een forscher opvatting.
100. Een sirihdoos, achtkantig. De à jour gegoten figuurtjes steken teer af tegen het zwart van het „golo” vulsel. Deksel en doosjes rijk geciseleerd. Torenvormige knop. Deftig en faai exemplaar.
101. Een sirihdoos, achtkantig, mooi goudgeel, ineengedrongen vorm; zeer artistiek.
102. Een paar doozen met deksels, niet geciseleerd. Typisch Chineesch.
103. Een theepot, Europeesch van vorm. Ciseleerwerk ietwat grof, doch van artistieke opvatting.
104. Een suikerpot met deksel, rijk geciseleerd volgens diverse motieven.
105. Een bokor, heel fijn geciseleerd, met gevarieerde vlakornamenten in den middenrand, welke doen denken aan groote „badong” figuren. Ouderwetsch en mooi.

106. Een bokor geciseleerd met naieve dierenfiguren.
Fraai exemplaar.
107. Een sirihdoos, bijna als no. 101, doch rijker geciseleerd.
108. Een bokor, gemaakt in 1876, blijkens inscriptie bovenrand.
Gewone motieven. Ciseleering zeer fijn.
Fraai exemplaar.
109. Een bokor, onderwetsch, rijk geciseleerd. In den breeden middenrand een bijzonder mooi „melong” motief.
110. Een bokor, met „badongan” motief in bovenrand.
111. Een paar kandelaars voor Chineesche kaarsen. Statig van vorm; sober in ring-ornamentatie.
112. Een bokor, onderwetsch. Ciseleerornamenten fors en zwaar. Hoofdmotief: „loengloeng-ngan” figuren, waarvan breede vlakken in middenrand.
113. Een bokor, gemaakt in 1848, blijkens inscriptie onderzijde, Mooie dierenfiguren in den middenrand.
114. Een paar presenteerbladen met à jour gegoten rand.
115. Een bokor, onderwetsch, rijk geciseleerd volgens diverse motieven. Zeer mooi.
116. Een bokor, bijna als no. 112, doch met meer ciseleeringsmotieven. Uitbeiteling ook iets nauwkeuriger.

INZENDING VAN DEN HEER F. F. W. RÖMER.

117. Een paar keteltjes in den vorm van een vogel.

INZENDING VAN J. E. JASPER.

118. Een bloempot, moderne vorm, op 3 eenvoudige pooten; gedreven uit rood koper.
119. Een bloempot; met onderstuk op 3 pooten, mooi geel koper; niet geciseleerd. Eenvoudig.

INZENDING VAN HADJI KASIM, NJAMPLOENGAN.

120. Twee groote kwispedoors, met en relief gegoten benedenranden. Zwaar en artistiek werk.

INZENDING VAN SELAN, PABEJAN.

121. Een oud Arabische gendie van aardewerk met koperen hand-

vat, koperen tuit (boven en in den vorm van een linggam) en koperen voetstuk. Geciseleerd. Interessant.

INZENDING VAN MARLIJAH.

122. Een theepot van rood koper met geel koperen beslag; in den vorm van een reiswaagen, op bakje van rood koper.
Antiek en interessant.

INZENDING VAN HADJI NOOR, PANGGOENG.

123. Twee bokors, klein model, geciseleerd, eenvoudig.

INZENDING VAN MAKLIM, PANGGOENG.

124. Een sirihdoos, gemaakt van den dop van de z. g. klapa laet [poh djènggi] met koperen beslag en koperen potjes. Niet geciseleerd. Zeldzaam.

INZENDING VAN DJOJOSENTONO, KETAPANG.

125. Een ouderwetsche pelita. Zeldzaam en artistiek.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

126. Een pelita in den vorm van een kandelaar [„adjoek adjoek” met „tjeloeppan.”] Antiek.

INZENDING VAN PA PATIMAH, NJAMPLOENGAN.

127. Een gendie, fijn geciseleerd volgens diverse motieven. Artistiek exemplaar.

INZENDING VAN MERTOAWÉ, PABEJAN.

128. Een ouderwetsche, vierkante sirihdoos. Zeldzaam.

INZENDING VAN BOK TASRIPAH, GILI.

129. Een oud-Perzische gendie van aardewerk met zilveren tuit en zilveren deksel. Het deksel zeer fijn bewerkt. Artistiek.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

130. Een sirihdoos, achtkantig; klein model; geciseleerd. Aardig.
-

INZENDING VAN BOK TASRIPAH, GILI.

131. Een paar suikerpotten, ouderwetsch geciseleerd.

INZENDING VAN HADJI NOOR, PANGGOONG.

132. Een bokor met deksel, geciseleerd. Het koper van de bokor zelf bevat veel zink en is roodachtig geel. Ciseleering zeer grof.

INZENDING VAN MARKAMIN, AMPEL.

133. Een kleine tjèrèt. Speelgoed.

INZENDING VAN HADJIE MOHAMAT TAJIP, KETAPANG.

134. Een sirihdoos, vierkant, met à jour bewerkte randen. Geciseleerd. Ouderwetsch.

INZENDING VAN HADJI DRAHMAN, PANGGOONG.

135. Een paar geciseleerde suikerpotten, ouderwetsch.

INZENDING VAN HADJI NOOR, PANGGOONG.

136. Een bokor, geciseleerd met interessante vogelfiguren en volgens het „loengloeng-ngan” motief.

INZENDING VAN ENTJIK MOHT. TARIP, PANGGOONG.

137. Een morong, Chineesch model, geciseleerd met heel mooie dierenfiguren. Ouderwetsch en artistiek.
138. Een presenteerblad op klauwpooten, met à jour gegoten rand. Heel eenvoudig.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

139. Twee kleine, geciseleerde bokors. Speelgoed.

INZENDING VAN TAN SIE NIO, KETAPANG.

140. Twee kandelaars voor olieglasjes, ouderwetsch, eenvoudig en toch artistiek.

INZENDING VAN MARKAMIN, AMPEL.

141. Twee muurkandelabers, met artistiek à jour bewerkte en gegoten achterplaten in den vorm van een „goenoengan” uit het wajangspel. Geciseleerd met mooie vogelfiguren. Elke

kandelaber heeft 3 statig omlijnende steelen en kaarsenhouders. (z. g. songgarajang). Zeer artistiek en zeldzaam.

INZENDING VAN HADJI ALI, PABEJAN.

142. Een trekpot, in den vorm van een olifant; slurf dienend als tuit. Antiek en interessant.

INZENDING VAN HADJI DRAHMAN, PANGGOENG,

143. Een sirihbak met potjes, à jour gegoten rand. Op torenvormigen knop de „garoedo.” Interessant.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

144. Twee kleine, niet geciseleerde kwispedoors; speelgoed.

INZENDING VAN HADJI NOOR, PANGGOONG.

145. Een sirihdoos, geciseleerd volgens gewone motieven. Vliegende vogelfiguur op dekselknop. Twee potjes in den vorm van een manggis.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

146. Twee kleine presenteerblaadjes; speelgoed.

INZENDING VAN HADJI RAIS, PANGGOENG.

147. Twee geciseleerde kwispedoortjes; speelgoed.

INZENDING VAN KOESÈN, PABEJAN.

148. Twee à jour gegoten potjes voor bloemen of reukwerk. Antiek en interessant.

INZENDING VAN MARKAMIN, AMPEL.

150. Een kleine „kendil,” (rijstpot), niet geciseleerd. Speelgoed.
151. Een kleine gendie met bak; geciseleerd. Speelgoed.

INZENDING VAN BOK SOEMO, AMPEL.

152. Twee geciseleerde suikerpotjes. Speelgoed.
-

INZENDING VAN HAN SIOK HIAN, TOENDJOENGAN.

153. Een onderwetsche schenkan met bak, zwart-groenachtig brons; met en relief staande figuurtjes van menschen en dieren; vermoedelijk uit den tijd der O. I. C.; gevonden te Soerabaja.
154. Twee nikkelen haantjes, vermoedelijk in Indië gegoten naar een zeer antiek-Hollandsch model, dat men terug vindt in porceleinen etagère-voorwerpen.
155. Twee nikkelen aapjes, als boven.
156. Twee koperen katjes, als boven.
157. Twee koperen zwijntjes, als boven.
158. Drie koperen hondjes; Europeesch van vorm.
159. Een groep lotusbladen en bloemen, die vroeger behoord hebben bij een bronzen vaas. Chineesch type.
160. Een sigarendoos uit den tijd der O. I. C.; wand korrelig. Op het deksel een oud-Hollandsch reliefbeeld. Gemaakt van brons.
161. Een waterbak, oud met ingegrift Arabisch letterschrift. Zeldzaam.
162. Twee koperen muurplaten met reliefbeelden van Russische voertuigen. Antiek werk.
163. Een sirihdoos, oud. Ciseleerwerk interessant door exacte opvatting.
164. Drie retjo's. Een van ijzer, voorstellend een vooralsnog onbekende godin met 8 armen, rustend op de „padmasana” [lotuskussen]. Attributen niet te herkennen. Een klein beeldje van een hond; een beeld van brons, voorstellend een vrouwelijke wajangfiguur. Allen gevonden te Soerabaja. Zeldzaam.
162. Een groote tabakspot van brons, in den vorm van een meloen. Europeesch werk. Antiek.
166. Vier zeer oude, vierkante doozen; de en relief gegoten ornamenten op de vier vlakken vertoonen zuiver-Chineesche motieven. Zeldzaam.
167. Twee kommen met deksels uit het Hindoetijdperk. Figuren van menschen, dieren, afbeeldingen van een rad, een zandlooper enz. en relief gegoten en bijgewerkt. Metaal: zuiver geel koper.

168. Twee kleine etagère-potjes, vermoedelijk uit den tijd der O. I. C. Deftige exemplaatjes, niet zonder eenige stijfheid. Gemaakt van brons.
169. Een tabakspot met deksel, van hetzelfde metaal, hetzelfde maaksel en denzelfden tijd als no. 160

INZENDING VAN J. E. JASPER.

170. Twee gedreven, rood-koperen bloempotten, moderne vorm; aandacht verdient de eenvoudige reliefrand.

INZENDING VAN DEN HEER W. A. PALTE.

171. Een ouderwetsch presenteerblad, rond. Eenvoudig.
172. Twee groote, antieke pelita's op sierlijke voetstukken.
173. Een ouderwetsch bordje met oud-Javaansch letterschrift.
174. Een ouderwetsche tjemong; motieven van het uitgegoten ornament. Zeer oud.
175. Een nikkelen kwispedoortje. Speelgoed.
176. Twee kleine, ouderwetsche kandelaars.
177. Twee oud-Javaansche stijgbeugels. Zeer interessant.
178. Een ouderwetsche tjèrèt.
179. Een standaard voor olielampje. Artistiek en interessant.
180. Een schel, oud, geheel uitgeslagen, geciseleerd met bijzondere vogelfiguren. Handvat in den vorm van een Boeddhabeeeldje. Balisch?
181. Een ouderwetsche kandelaar. Europeesch van vorm.
182. Twee zilveren platen voor bedversiering, met figuurtjes van dieren. Drijfwerk.
183. Twee muurkandelabers van brons, met in elkaar schuifbare armen.
184. Twee muurkandelabers met artistiek geciseleerde achterplaten in den vorm de „goenoengan” uit het wajangspel. Zeer artistiek.
185. Een corbeille, waarschijnlijk oud-Europeesch werk. Artistiek.
186. Drie koebellen, zeer oud, waarvan een met een en relief gegoten oud Hollandsch menschenfiguurtje.

187. Een oude suikerpot met deksel.
188. Een ouderwetsche pelita; zeer artistiek.
189. Een ouderwetsch kwispedoor.
190. Twee ouderwetsche klètèks (klompen); zeer lief van vorm. Geciseleerd met eenvoudige randmotieven.
191. Een wierookpot, met handvat, zeldzaam.
192. Een compleet stel gewichten van het jaar 1679; met een figuurtje van een zeepaardje er op en een zwaar handvat. Typisch, oud Hollandsch — fors werk. — Zeldzaam.
193. Een klein kwispedoor; speelgoed.
194. Een ouderwetsche tabakspot.
195. Een haarkam, vermoedelijk uit het Modjopait-tijdperk.
196. Een wierookvat, ouderwetsch.
197. Twee pelita's. Zeldzaam.
198. Twee potjes, Europeesch maaksel. Zeer oud.
199. Vier ouderwetsche vierkante tabaksdoozen met kikvorschfiguurtjes er op. Zeer zeldzame exemplaren.
200. Een pot uit het Hindoetijdperk, als no. 167.

INZENDING VAN DEN ASS. WEDONO VAN KRANGGAN.

201. Een rond presenteerblad. Rand geciseleerd volgens het daoemrambat motief. In het midden het wapen van Soerabaja, met 2 draakfiguren. Interessant en artistiek.

INZENDING VAN SOEROAMIDJOJO, KALONGAN.

202. Een emmer van rood koper.

INZENDING VAN BOK MANAP, KEMAJORAN.

203. Een vingerkom, niet geciseleerd.

INZENDING VAN HADJI KAMIN, KEMAJORAN.

204. Een rond presenteerblad met en relief gegoten bloemfiguren en rand.
205. Een presenteerblad van nikkel, ovaal, bewerkt met geel vernis; geciseleerd met Arabische letterornamenten.

206. Een paar nikkelen vingerkommen, met bijzonder naieve ciseleerornamenten.
207. Een paar nikkelen bekers; motief van de ciseleering: „kembang manggar.”
-

INZENDING VAN HADJI EDRIS, KEMAJORAN.

208. Twee kwispedoors, ouderwetsche vorm. Ciseleerwerk gewoon.
-

INZENDING VAN HADJI IMAM, KALONGAN.

209. Een paar wandelstokken, [galih asem] met zilveren knop.
210. Een paar haken voor bedgordijnen, van zilver, elk met een groot, mat druivenblad in het midden. Zeer artistiek. Nauwkeurig afgewerkt.
311. Een paar sleutelringen met haken, van zilver. Artistiek afgewerkt en geciseleerd.
-

INZENDING VAN DEN HEER TH. MENS FIERS SMEDING.

212. Een koperen bord met oud-Javaansch randschrift [ingegoten] zeer zeldzaam.
213. Een gouden Atjehsche knoop.
214. Een ouderwetsche gendie van blauw aardewerk, met zilveren deksel. Antiek en mooi.
215. Een gouden doos voor reukwerk. Zeer fijn bewerkt. Artistiek. Atjehsch.
216. Twee zilveren, Atjehsche kalkdoosjes.
-

INZENDING VAN DEN HEER PALTE.

217. Een gouden sleutelring. Kostbaar.
-

INZENDING VAN DEN HEER F. F. W. RÖMER.

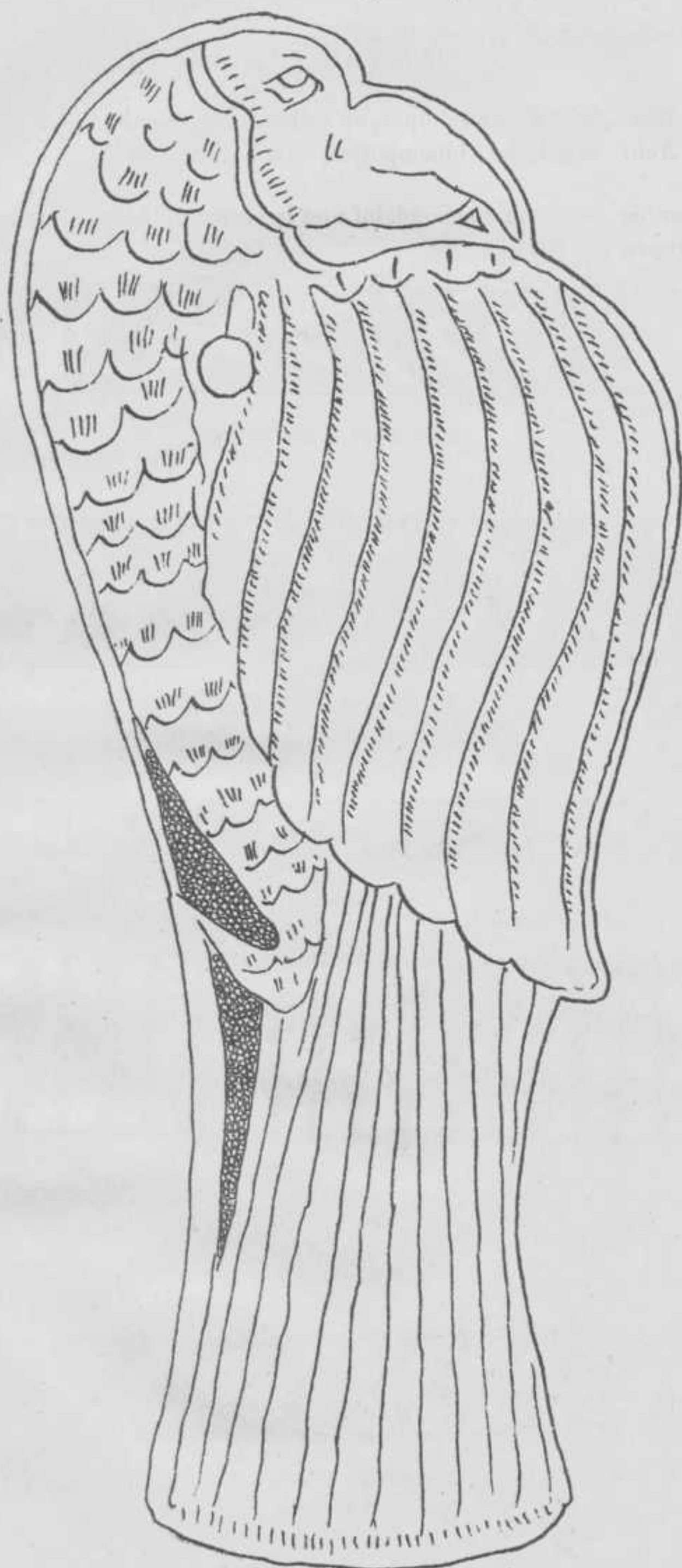
218. Een presenteerblad met zilveren rand, die miniatuurachtig fijn is afgewerkt. Hier en daar vindt men in den rand een Europeesch motief.
219. Twee klètèks in den vorm van een vogel [vide nevensgaande afbeelding]. Oud en interessant.
220. Een stel saté-stokjes van zilver met hoefje als knop. Fijn en mooi werk.
-

INZENDING VAN PAK RAS, KRANGGAN.

221. Een „dakon” van koper, op rollen. Eigenaardig en zeldzaam.
222. Acht artistieke bloempotjes, heel lief van vorm.

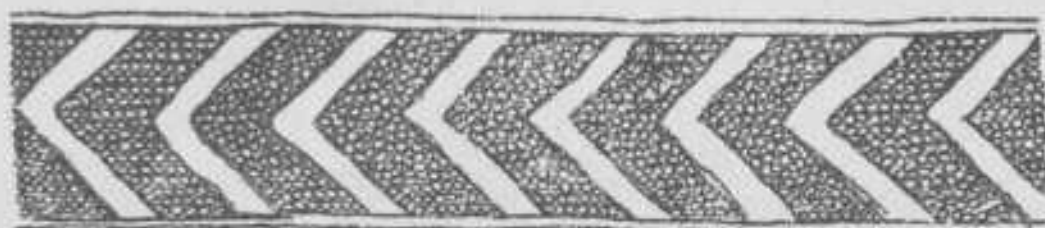
Waar de aard van de grondstof niet is vermeld, is het voorwerp van
geel koper [gegoten].

Soerabaja. Januari 1902.

*Bewerkt-koperen zool van
een klomp.*

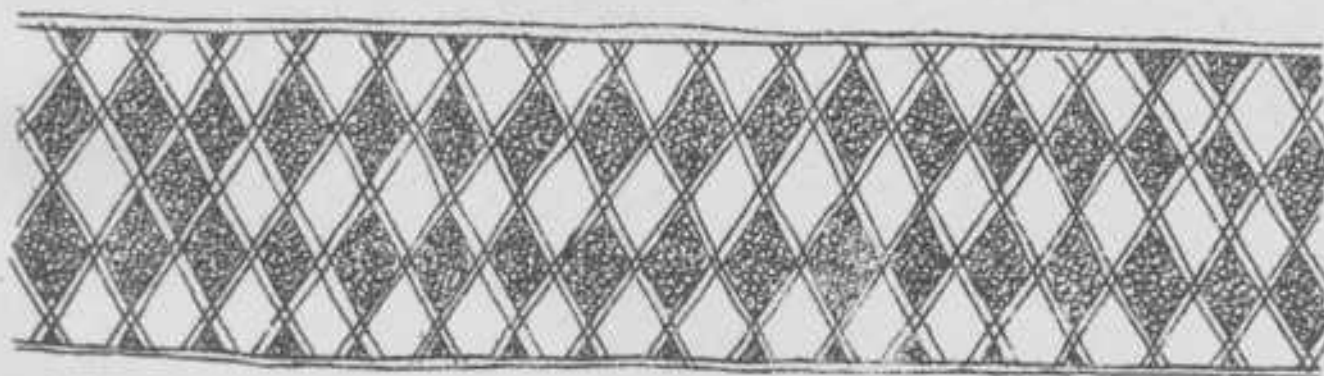
Irissan pandan.

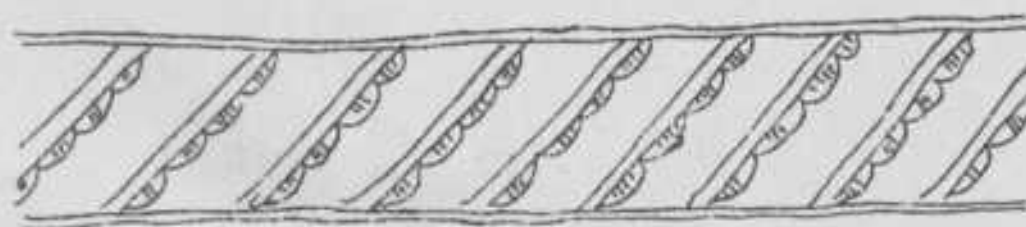
Daoen mrambat.

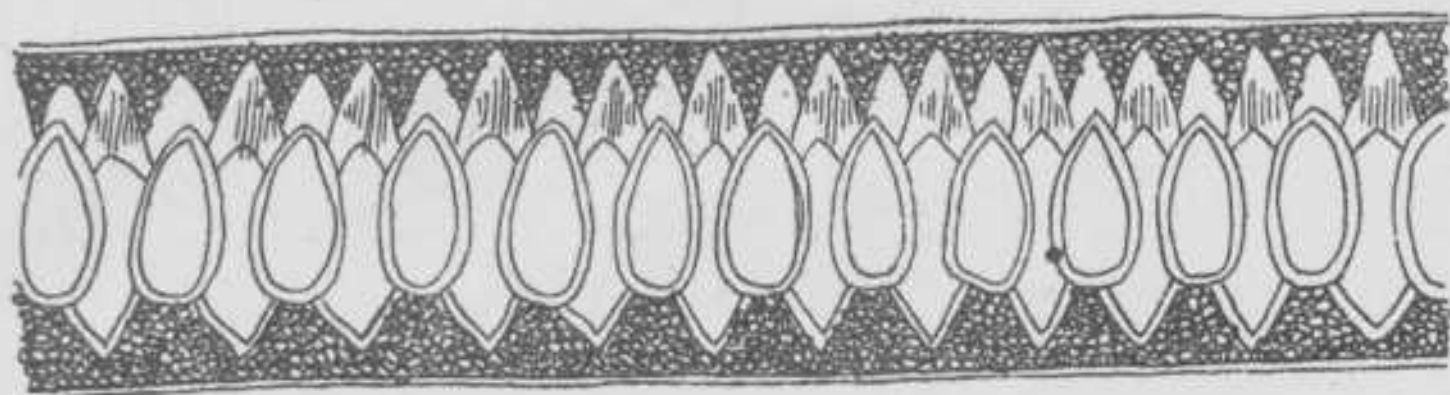
Plisir.

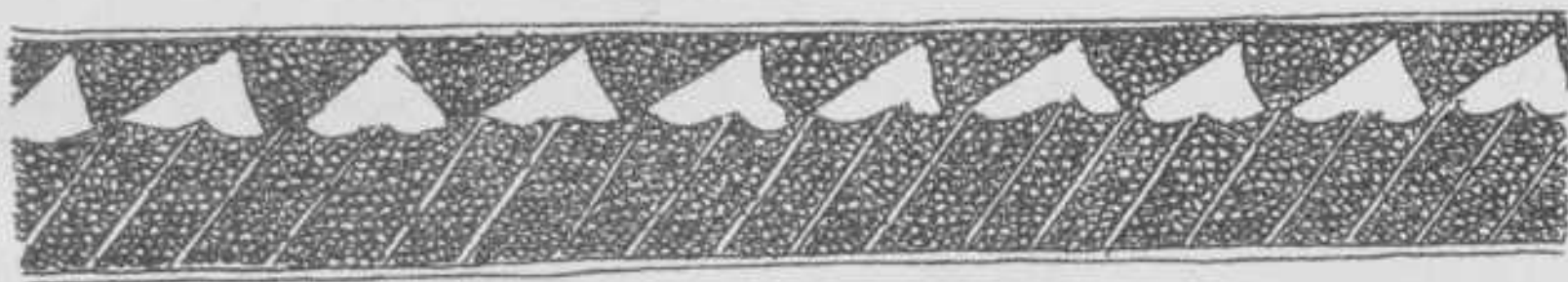
Tjélé.

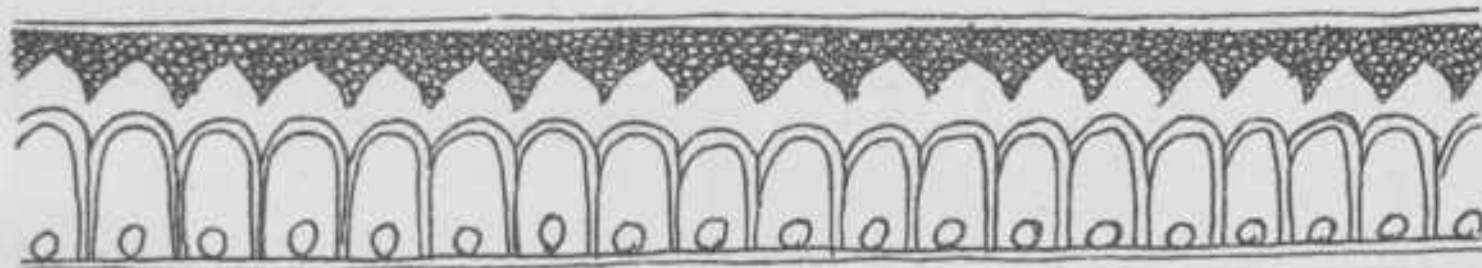
Kembang manggar.

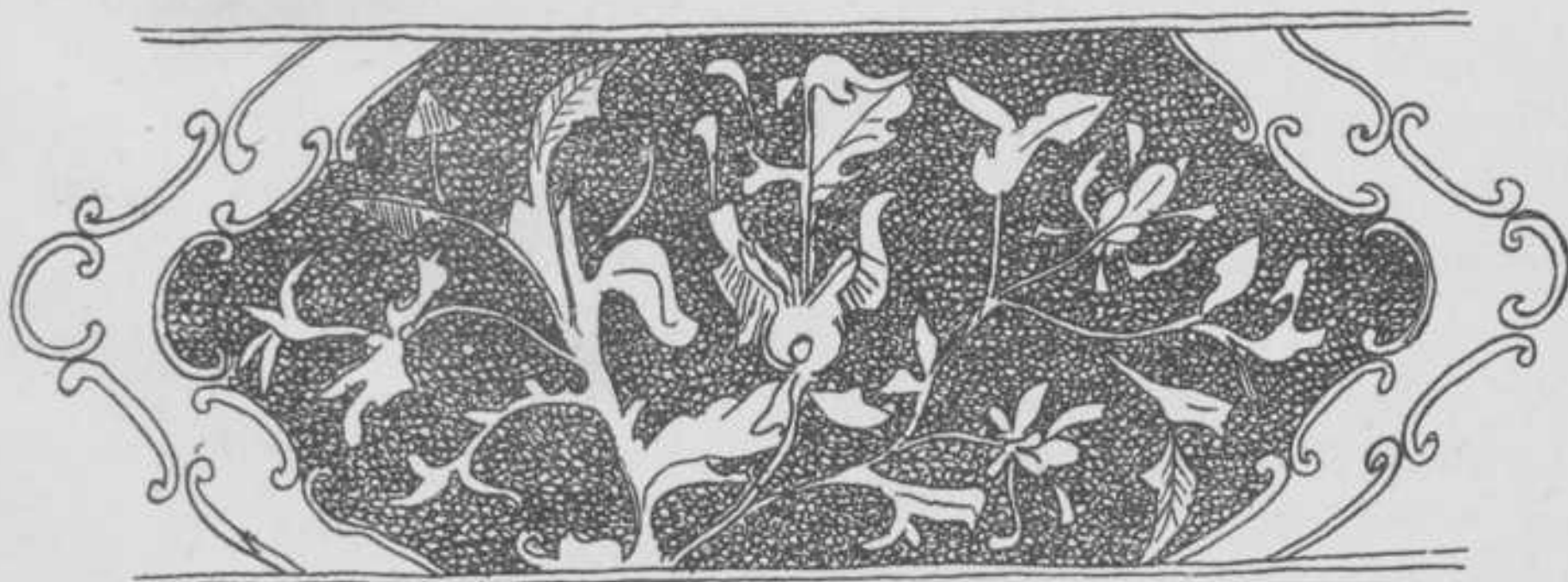
Een „pengodo“.

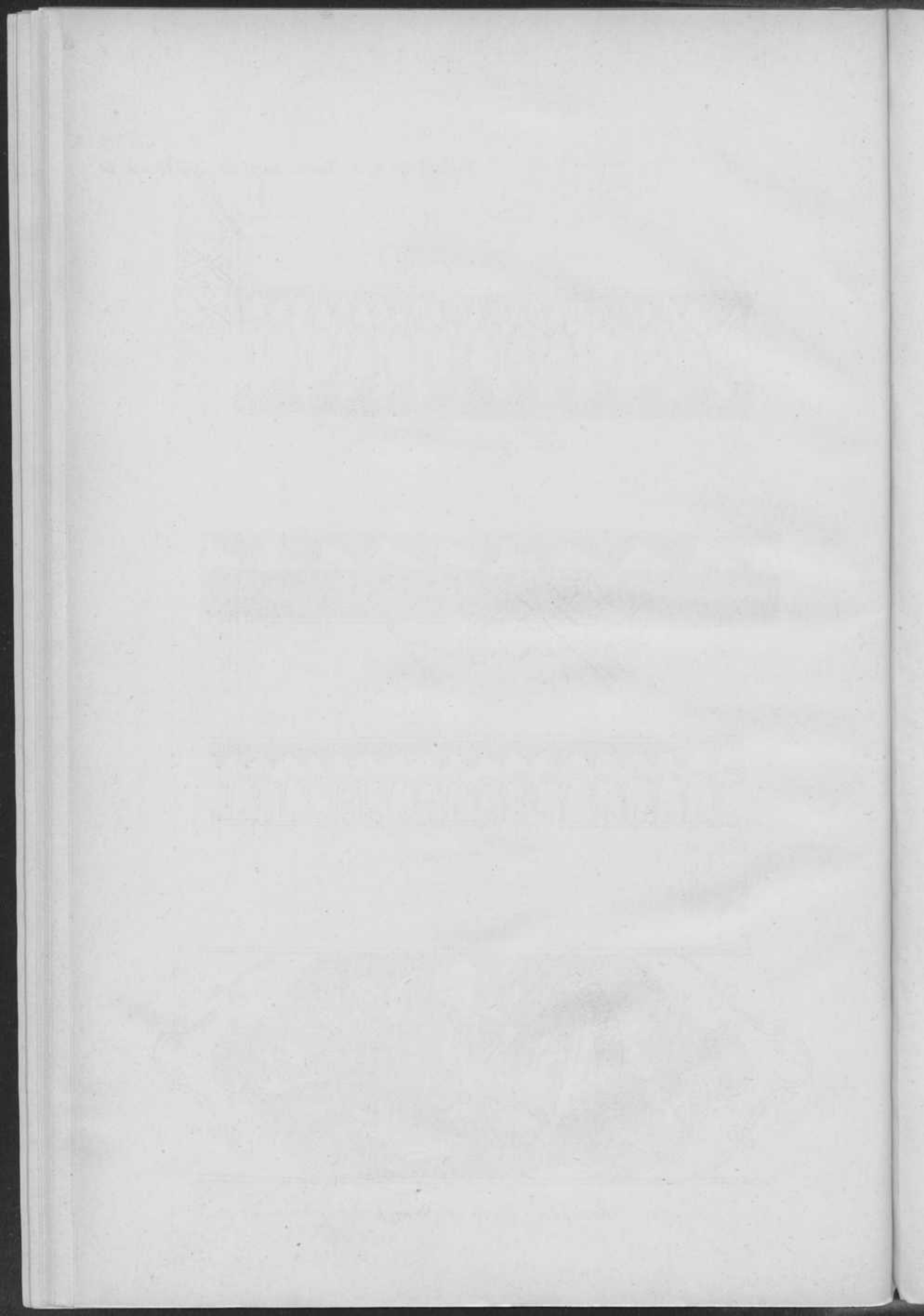
Een „pengodo“.

Een „pengodo“.

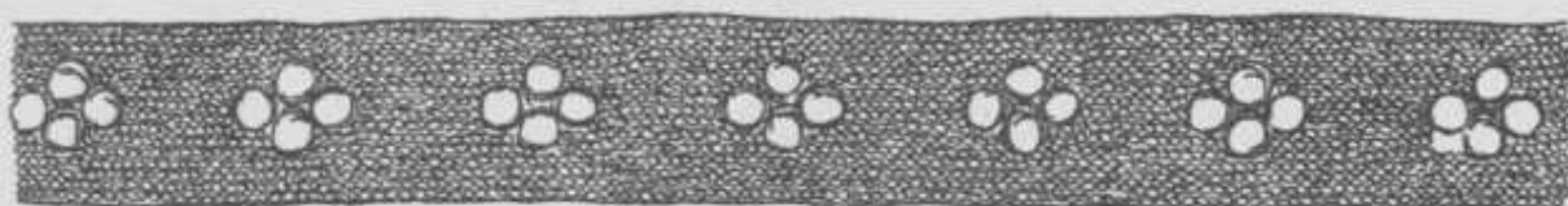
Kembang tjino of djeroek.

Deksel van een oude sirihdoos (relief-gietwerk).

Soorten van pengodo's.

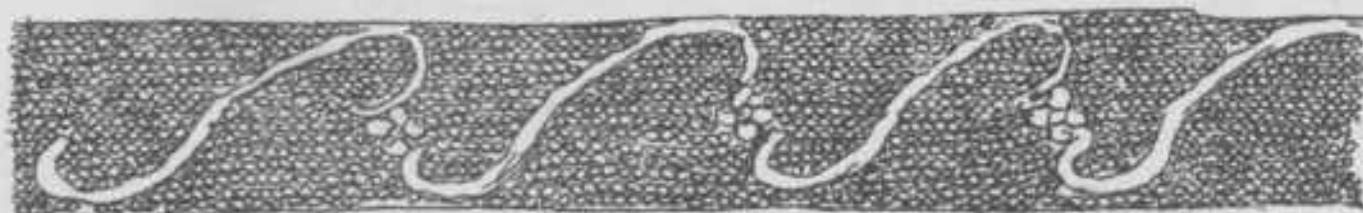
Kembang lopèk.

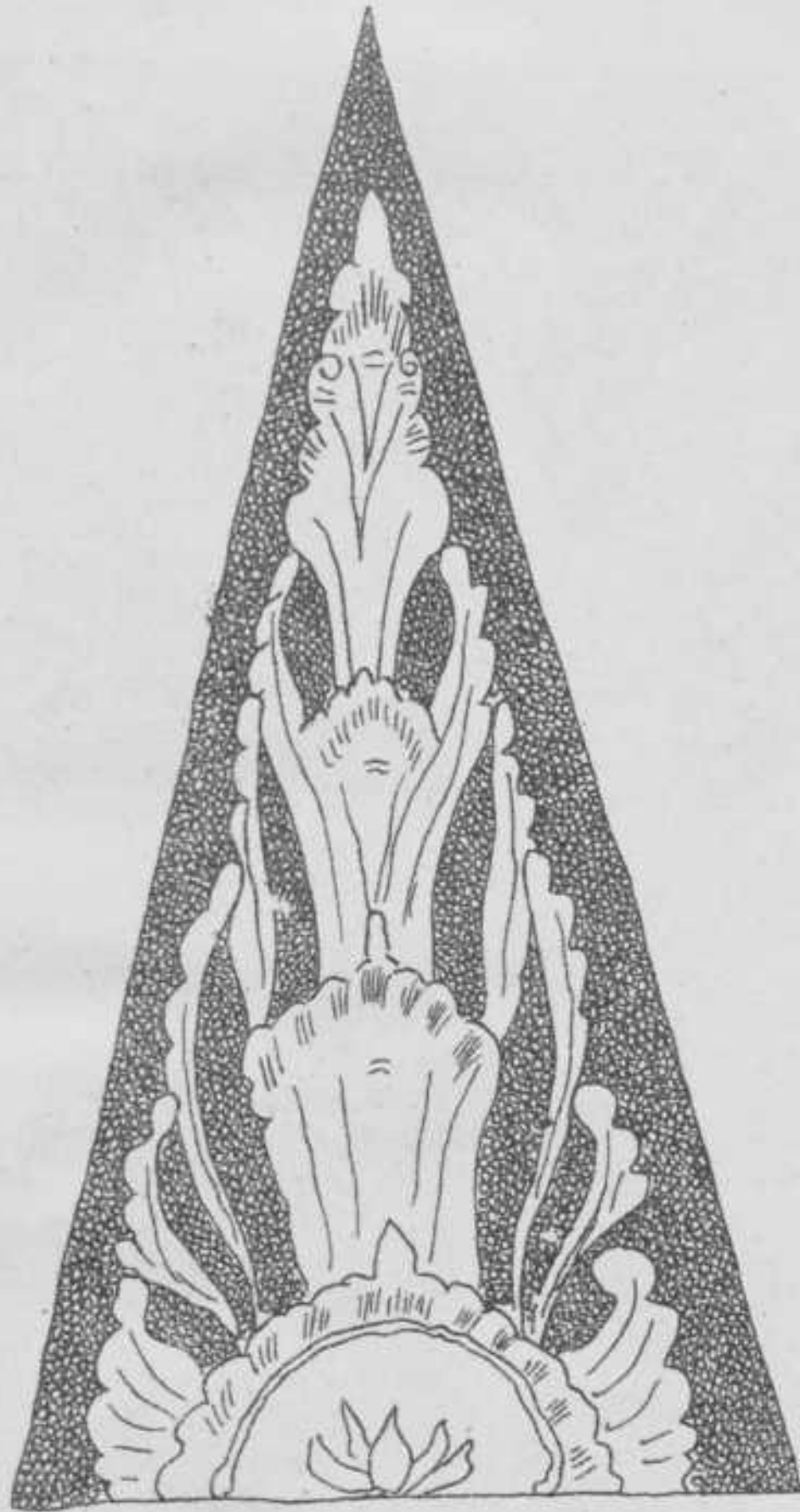
Kembang delimo.

Geger weloet.

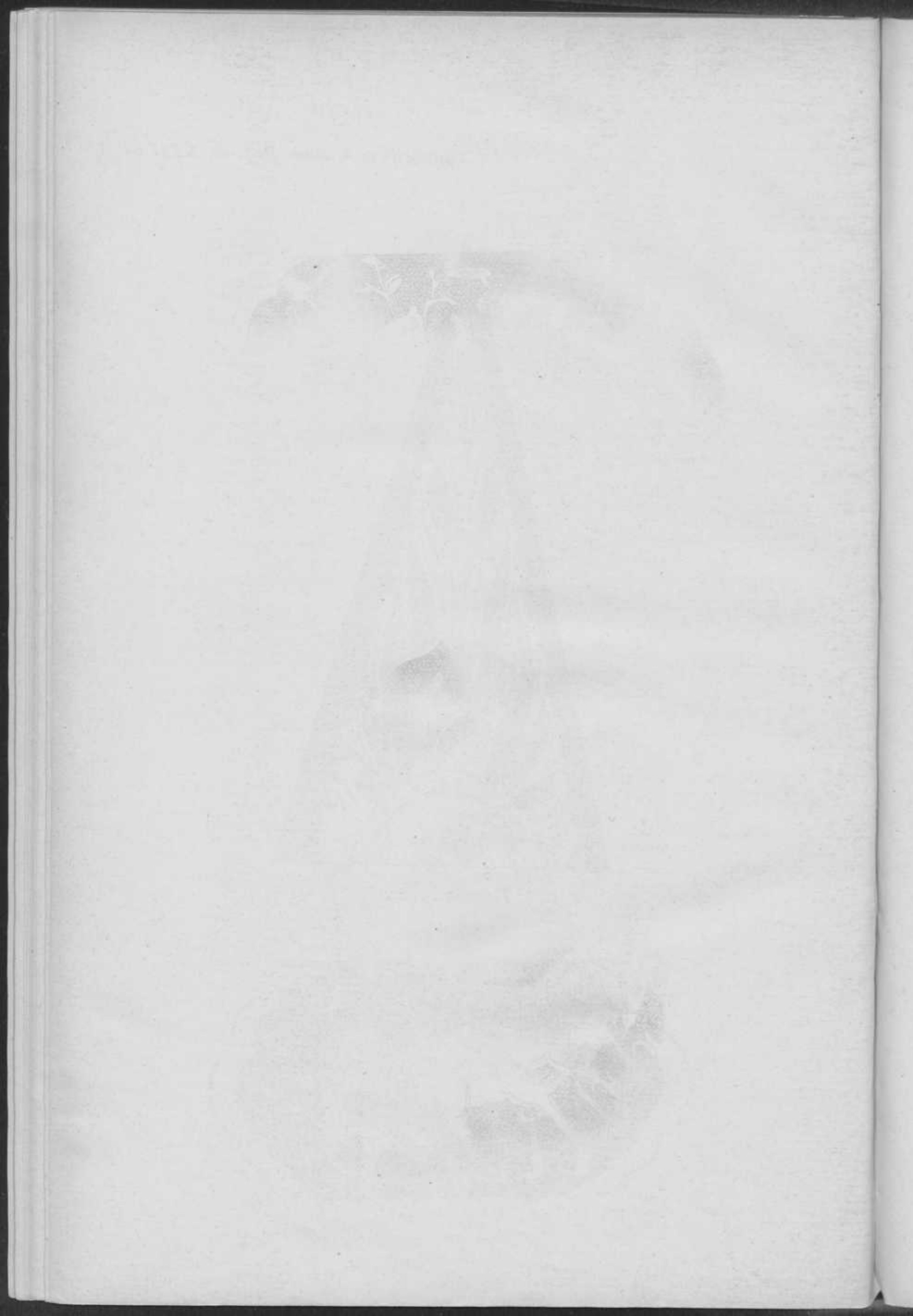

Oeler kagèt.

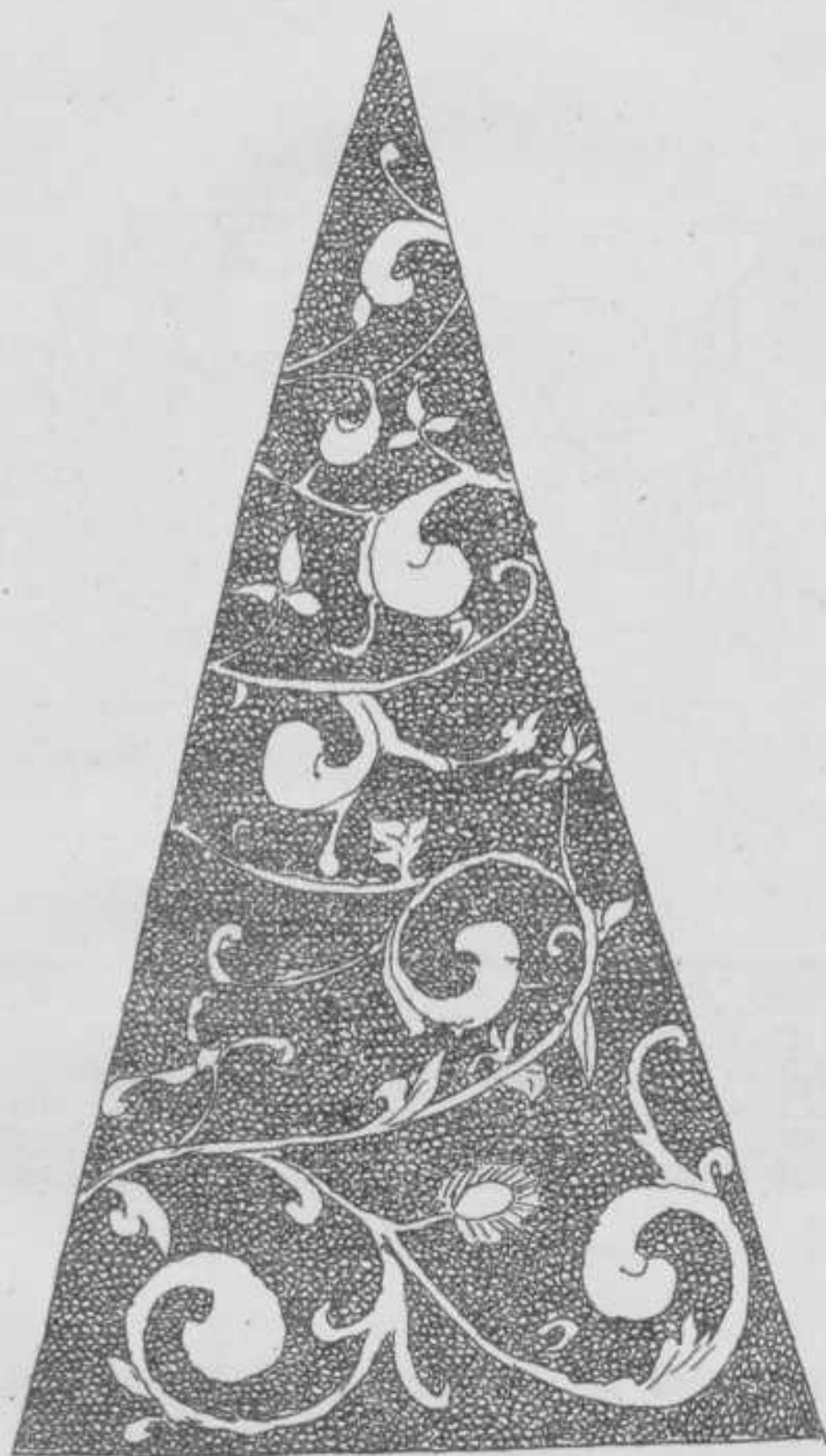

Toempal potro.

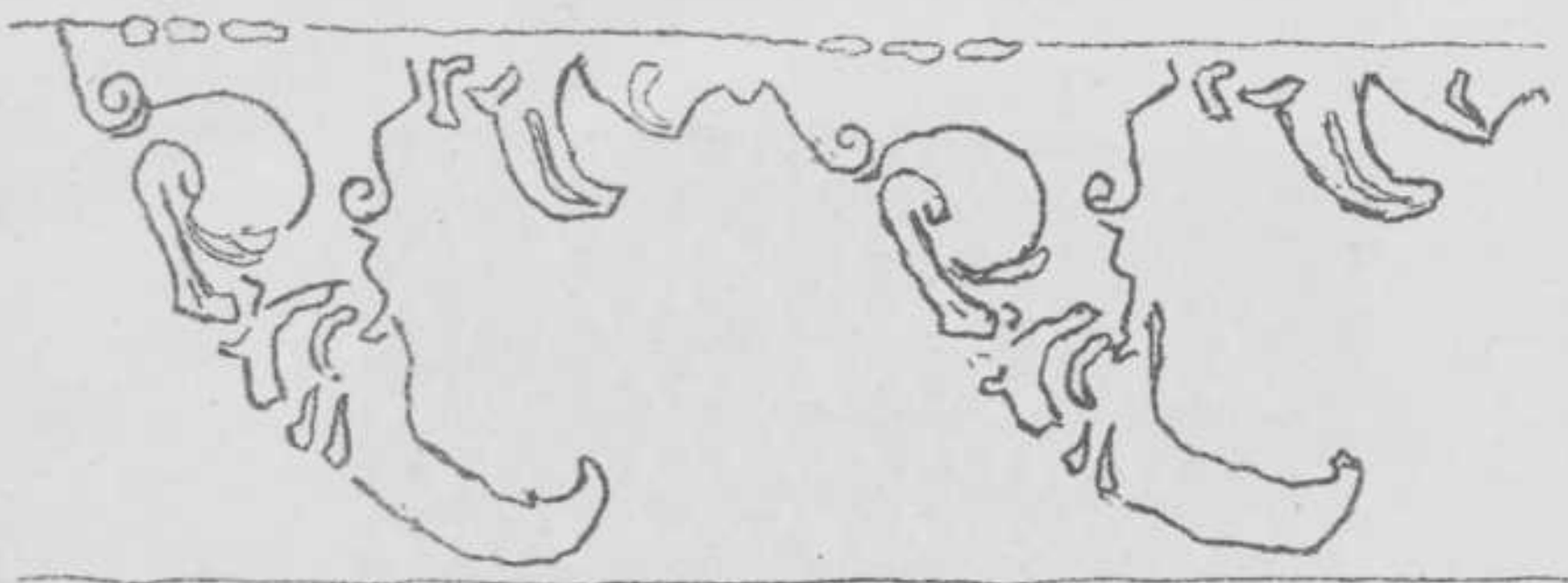

Toempal kembang oekël.

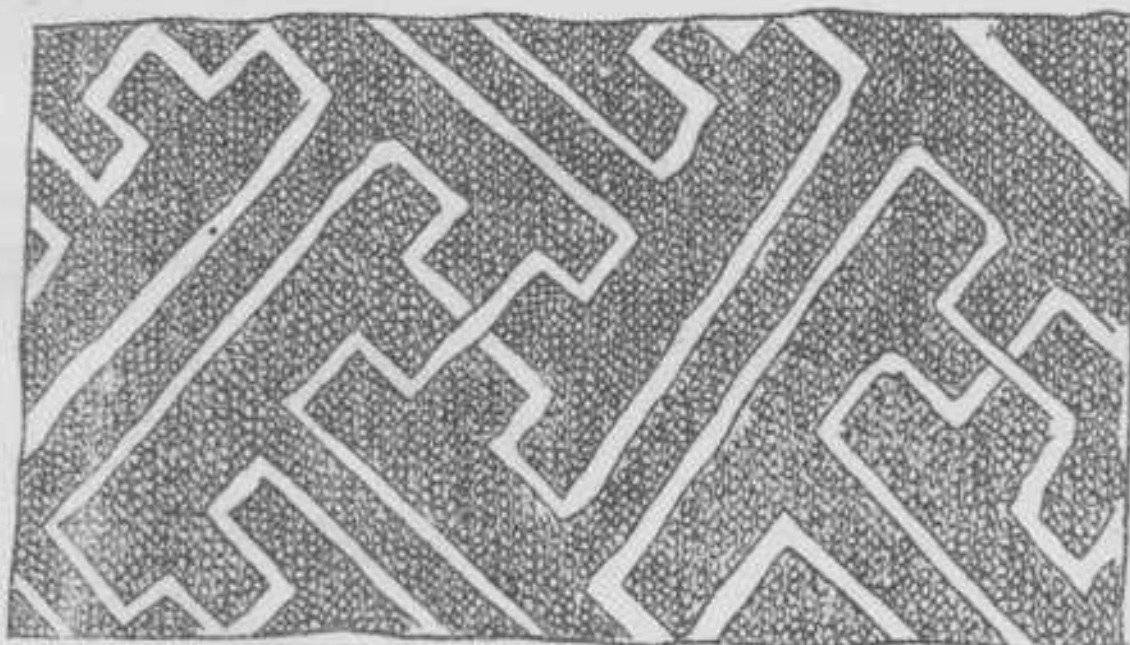

Parang koesoemo.

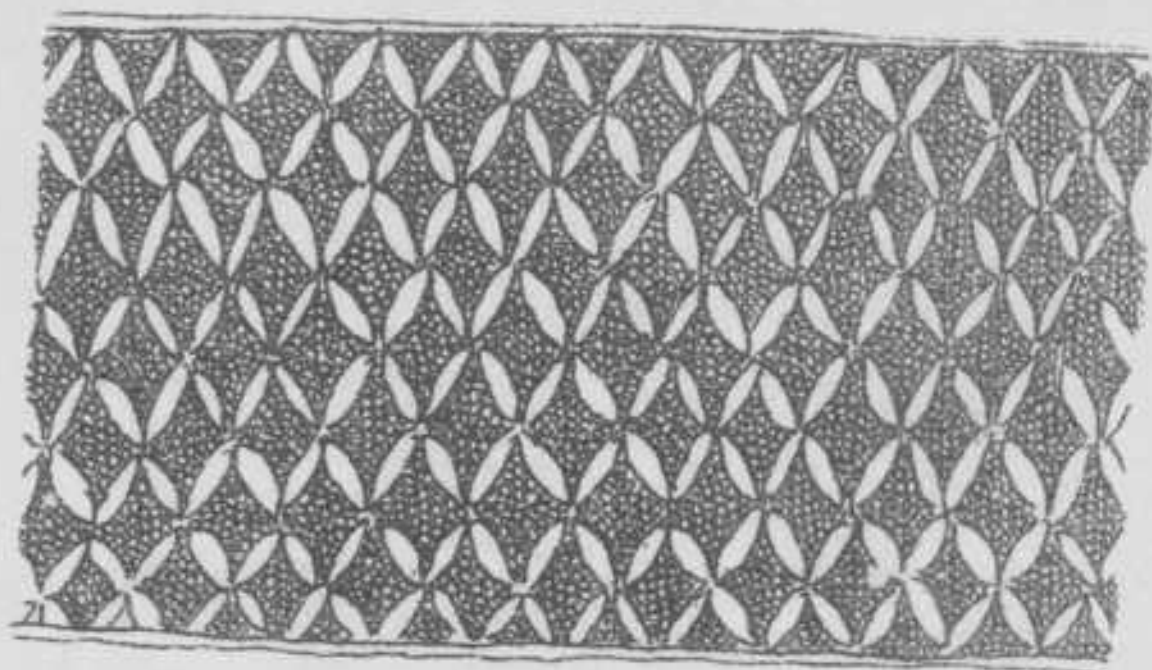
Pengodo: daoen mrambat.

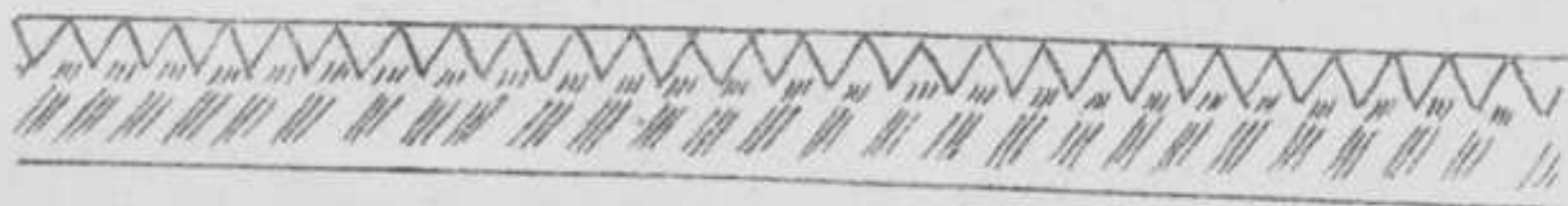
Bandji of balok bosok.

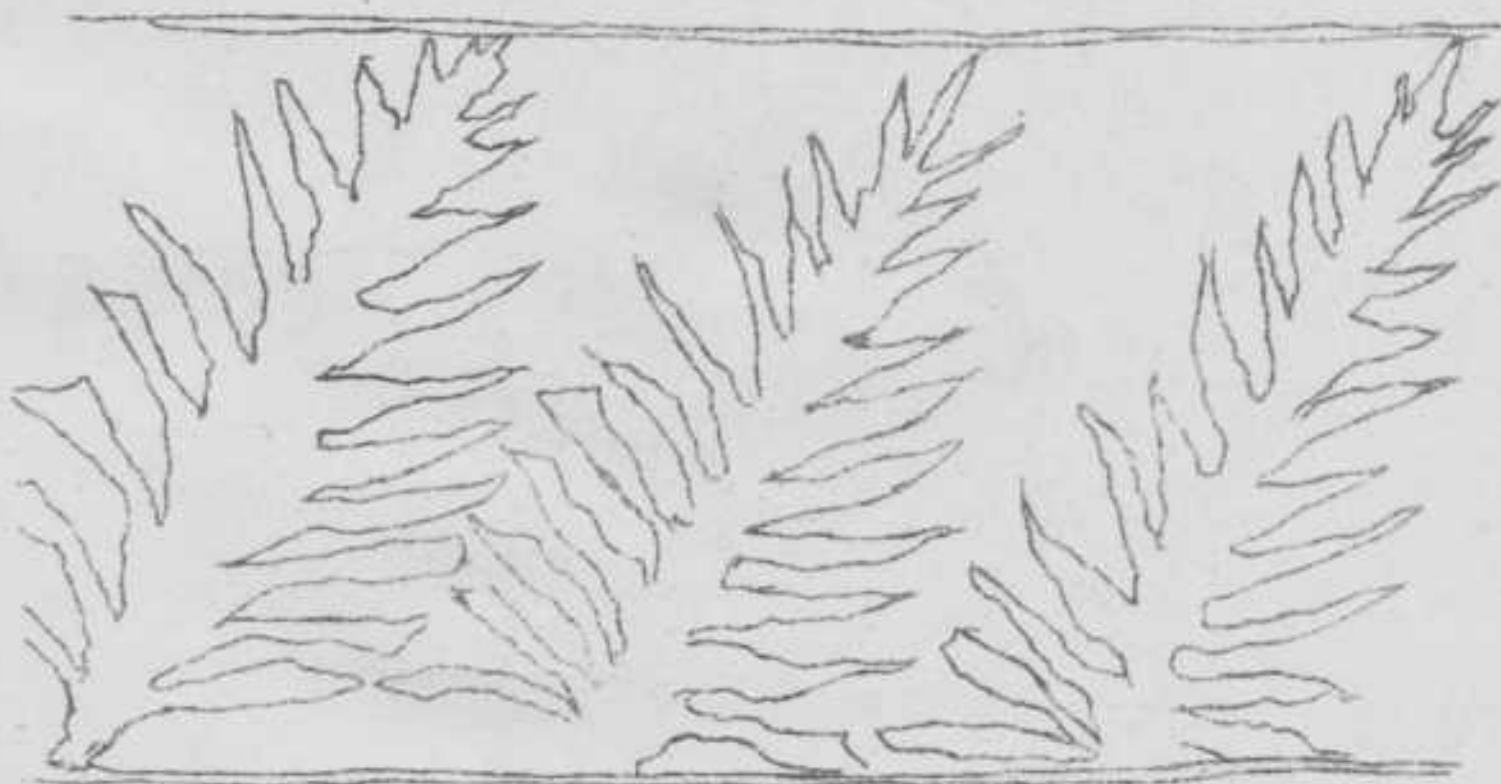
Kembang ganggeng

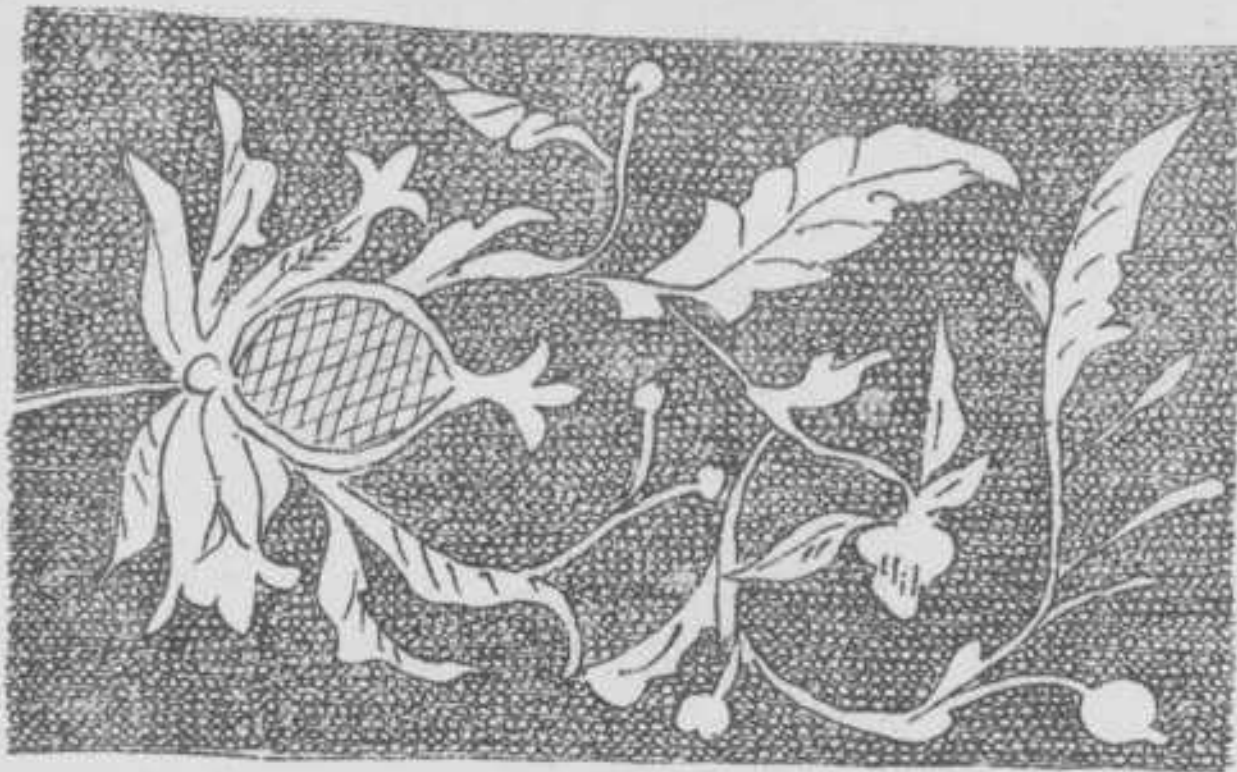
Petjah koppi.

Koento malang.

Kembang manggar.

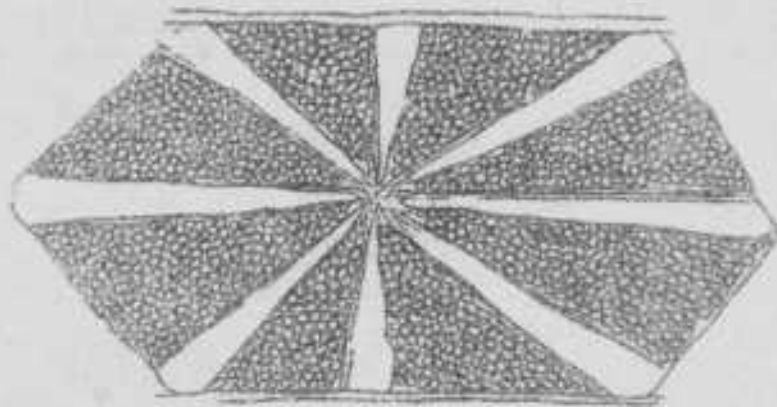
Kembang delimo wantah.

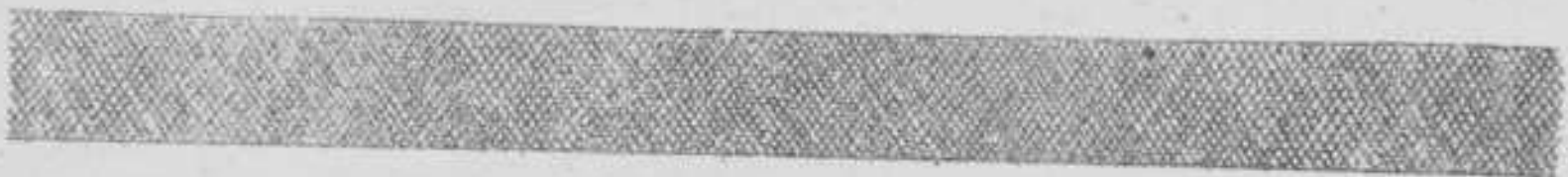
Badong of melang.

Boog-boog-gan.

Kembang-tandjoeng.
(motief voor beginners).

Kembang soeroeh.

Oedan liris.

2381170

